

Röpirat a baloldalhoz, az MSZP-hez

(kormányzásról, ellenzékiről, rólunk)

Forrás: http://kapcsolat.hu/ropirat_a_baloldalhoz_az_mszphez

Nem volt törvénytörő, hogy vereséget szenvedjünk. De majdnem. Talán nem pont így, nem pont ekkorát, de benne volt a pakliban. Ez akkor most felmentés? Amolyan magyarázkodás? Nem. Mert a vereség nem a véletlenekből, nem ármánykodásból, nem ellenséges összeesküvésből fakadt (bár az utóbbit kivéve, volt benne ez is, az is), hanem önmagunkból, a Magyar Szocialista Pártból, a nyolc év kormányzásából, az ország állapotából. És mielőtt még elfelejteném: önmagunkból, belőlünk vezető politikusokból, és természetesen belőlem is.

Az elmúlt nyolc év nagy részében az egyik legbefolyásosabb szereplője voltam a magyar politikának, a kormányzásnak, a Szocialista Pártnak. Voltam miniszter, miniszterelnök, pártelnök. Nem tudom nem elmondani, leírni, hogy miként látom én az elmúlt időszakot, ezzel segíteni, ösztökélni szeretném azt a vitát, ami megalapozhatja a magyar baloldal nagyon remélt és kívánt megerősödését.

I. Kormányzás egy nyugatos Magyarország megteremtésének ígézetében

1. Az elmúlt nyolc év hatalmi értelemben egységes időszak, hiszen az egymást követő kormányok mindvégig ugyanazokra a pártokra, a Magyar Szocialista Pártra és a Szabad Demokraták Szövetségére támaszkodva kormányoztak. Ezen az sem változott, hogy 2008 tavaszán a liberálisok kiléptek a kormányból, hiszen a koalíció felbomlása után is biztosították a kormánytöbbséget.

Politikai értelemben ugyanakkor a nyolc év nem volt egységes. Eltérő politikai hangsúlyokat követő ciklusok követték egymást, nem egyszer jelentősen korrigálva az előző időszak uralkodó trendjét.

2. Medgyessy Péter, akinek akkortájt tanácsadója voltam, nyitott, mérsékelt, hagyományos szociáldemokrata politikát képviselt. Távol tartotta magát a radikális politikai nézetektől, politikáktól, mi több, sokunk által támogatva gesztusokat próbált tenni a jobboldal felé. Nemzeti közérpről, baloldali polgárosodásról beszélt, ellátogatott a jobboldal egyik szentélyének számító Terror Házába, kereste a megegyezés lehetőségét. Ma már tudjuk, mindhiába. Gesztusait a jobboldal gyengeségnek értékelte, személyét és politikáját durván támadta. Medgyessy jóléti rendszerváltozás nevű programja szociális kedvezmények és extra támogatások sokaságát ígérte több millió embernek, elsősorban az állami kifizetésekből, nyugdíjból, támogatásból vagy állami fizetésből élőknek. A növekvő támogatásokat csökkenő adók egészítették ki, és hogy teljes legyen a kép, a kormány felgyorsította az állami beruházásokat, elsősorban az autópálya építést. Az állami költségvetés hatalmas terhet vállalt, az emberek egyik napról a másikra több pénzhez jutottak. Kik érdekelt a megugró költségvetési hiány, a gazdaságra rakódó terhek növekvő elviselhetetlensége? A kormány népszerűsége az első félévben az eget verdeste, 2002 őszén többen támogatták, mint amennyi támogatója a mostani választásokon volt a Fidesznek. De a könnyen jött népszerűség könnyen ment. A választók a 2002-es pénzeső után várták a 2003-asat, annak elmaradása után pedig lassan elfordultak a kormánytól. 2003 őszén már több támogatója volt az ellenzéki Fidesznek, mint a szocialistáknak. Ráadásul 2003 végén akkora volt a költségvetési hiány, hogy 2004 januárjában a pénzügyminiszternek mennie kellett, az új miniszter pedig a ciklus első, de nem utolsó kiigazítási programjával állt elő.

A nagyvonalú száznapos programokat kényszerű megszorítások követték. A választók összezavarodtak, nem tudták, hogy akkor mi is a valóság, és ennek egyértelmű következményei lettek: a kormánypártok jelentős vereséget szenvedtek a 2004. májusi európai parlamenti választásokon, a miniszterelnök pedig lemondott. Az ellenzéki Fidesznek ekkor másfélszer több támogatója volt, mint nekünk.

3. 2004 őszén lettem miniszterelnök. Kár lenne tagadni, hogy ez idő tájt kevés politikai, és még kevesebb kormányzati tapasztalatom volt. A pártvezetés ugyan hallani sem akart rólam, a tagság, a kongresszusi küldöttek viszont másként gondolták. Azt látták, hogy hittem magamban, ügyünkben, és ez a hit, a mögötte lévő erő átragadt a párt tagjainak többségére.

Az ellenzék az első perctől hevesen támadott, megválasztásom előtt rendkívüli szünetet kért a parlamentben, az új kormány megalakulását mégsem tudták megakadályozni.

A gazdasághoz értők arról írtak, nyilatkoztak, hogy dacára az év eleji kiigazításnak, nem tartható a költségvetés tervezett hiánya, közben pedig a szabaddemokraták a minimálbér 2002-es adómentesítése után újabb adócsökkentést követeltek. Ez utóbbinak nem tudtam, nem akartam ellenállni. Eltöröltük a személyi jövedelemadó közép-ső kulcsát, de ezzel párhuzamosan felemeltük a várható hiányszámot az elemzők által reálisnak tekintett szintre. De mindezekon túl kevés időnk és kis mozgásterünk maradt. Tudtuk, hogy a választásokig szó sem lehet további szociális intézkedésekről, vagy ami még ennél is fontosabb, a hátralévő időszak már nem tett lehetővé semmilyen nagyobb szerkezeti átalakítást.

A politikai helyzet legalább ennyire zavaros volt. A Fidesz ősszel bejelentette, hogy helyesli a határon túli magyarok kettős állampolgárságára vonatkozó, a Magyarok Világszövetsége által kezdeményezett, a Munkáspárt által támogatott népszavazást. Miután a Fidesz olyan ügyben kívánt nyílt politikai küzdelmet folytatni, amelyet kormányzásuk alatt maguk is elvetettek, megalapozottnak tűnt akkori véleményünk: az ellenzéki párt valóságos célja nem valamiféle magasztos nemzeti cél követése, hanem a balliberális oldal és az új kormány elleni hatalmi, politikai kihívás megteremtése volt. Ezt a véleményt látszott utólag is igazolni az a tény, hogy a párt vezetői a 2006-os kampányban a határon túliaknak adandó választási jog megadásáról vizionáltak, melynek következtében – mondták ők – húsz évre bebetonozhatják magukat a hatalomba. 2004 decemberében a népszavazás elbukott. Látszólag győztünk, de az ország sokat veszített. Persze nagy árat fizettünk mi is: világos lett, hogy fontos kérdésben repedés van a pártban, ráadásul a vesztes jobboldal újult erővel vádolt bennünket nemzetárulással.

2005 júniusában köztársasági elnökválasztás volt, mi pedig sok tekintetben érthetetlen, csúfos vereséget szenvedtünk. Bár az előjelek aggasztóak voltak, én mégsem avatkoztam be a folyamatba. Nem akartam szembemenni a párt befolyásos tagjaival, csoportjaival, hagytam, engedtem, hogy többséget szerezzenek. Ez könnyebben ment kongresszuson, de minden fogadkozás ellenére meghíúsult a Parlamentben, így végül veszítettünk. A taktikázás, az ügyeskedés, a megosztottság és az önzés árát fizettük meg. Látni az akkor megválasztott elnök eddigi tevékenységét, nyugodtan írhatom: az ár ebben is nagyon magasnak bizonyult.

2005 tavaszán igazán bajban voltunk. Már az elnökválasztást megelőző hónapokban is egyre több választó azt gondolta, hogy tehetetlen a kormány, csak sodródik az eseményekkel. Miniszterelnökségem első hónapjait övező remény és bizakodás által teremtett választói elégedettség lassan elpárolgott, támogatottságunk az átmeneti növekedés után újra a miniszterelnökváltás szintjére süllyedt. Bár alig volt költségvetési mozgásterünk, nem maradt más választásunk, mint hogy a szimbolikus (lásd: kettős állampolgárság) után és a hatalmi politizálás (értsd: elnökválasztás) helyett távlatot próbáljunk mutatni az országnak. Ekkor, 2005 áprilisában indult el a 100 lépés programja. A program több volt, mint a napi ügyek vitele, de kevesebb, mint átfogó reform, annak idején úgy fogalmaztunk, hogy ez a későbbi reformok előszobája, ami nagyjából helyes és igaz is volt. Csak példászerűen sorolva a 100 lépés olyan fontos ügyeket tartalmazott, mint a járulékfizetés kiszélesítése, a családtámogatás családi pótlék alapúvá tétele, a gyés-en lévő szülők legális munkavállalásának engedélyezése, a munkanélküli segély álláskeresői támogatással alakítása, a pályakezdők elhelyezkedését támogató Start program, vagy a tehetséges fiatalokat támogató Útravaló program elindítása.

2005 szeptemberének végén váratlan csapás ért bennünket. Kiderült, hogy az autópálya építések finanszírozásának a kormány által választott módja elfogadhatatlan, a felmerült költségeket a szándékoktól eltérően bele kell tenni a költségvetésbe. Míg az Orbán kormány átlátszó és durva megoldással kihelyezte a finanszírozást a Magyar Fejlesztési Bankhoz, hogy így tehermentesítse a költségvetést (tegyük hozzá, hogy csak azért tehette meg, mert akkor még nem voltunk EU-tagok, így lehetett nemzeti alapon trükközni), a mi kormányaink ennél árnyaltabb és reményeink szerint EU konform megoldást választottak. De végül kiderült, hogy az minden volt, csak EU konform nem, ezért a választott elszámolási technikát nem fogadta el az Európai Unió.

A benyújtásra váró költségvetés váratlanul nehéz helyzetbe került. Kár lenne tagadni: éreztük a feszültségeket. Mégis abban hittünk, hogy ha ellen tudunk állni a választásokkor szokásos ígérethullámnak, akkor ezt a feszültséget majd különösebb megszorítás nélkül, óvatos egyensúlyozással kezelni tudjuk. Így történt, hogy

dacára annak, hogy a Fidesz járulékcsoökkentést és 14. havi nyugdíjat, meg ingyenes autópálya matricát ígért, mi egyetlen érdemi szociális ígérettel sem kampányoltuk. Tudtuk, hogy ez nem férne bele a költségvetésbe, és azt gondoltuk, hogy ez a felelős magatartás. Végül is úgy tűnt, hogy jól kalkuláltunk. Hiába ígért az ellenzék olcsóbb áramot, garanciát a nyugdíjakra, az év végére a két nagy párt támogatottsága lényegében kiegyenlített. Kampányunkat szociális ígéretek helyett az uniós pénzekből tervezett beruházások teremtette fejlődésre, és egy igazságosabb Magyarország víziójára építve vezettük és végül nyertünk.

4. A választások után rendbe akartuk tenni a költségvetést. Bár tudtuk, hogy van feszültség a költségvetésben, de azt nem, hogy a tudottnál sokkal súlyosabb a baj. Az derült ki, hogy amennyiben sürgősen nem avatkozunk be, előbb-utóbb költségvetési vészhelyzettel fogunk szemben állni.

Mikor tudtam meg, hogy hatalmas, a vártnál sokkal nagyobb a várható hiány? A választást követő hetekre megbeszélést hívtam össze, hogy elkezdjük a kormányprogram összeállítását. Az egymást követő tárgyalási napokon egyre magasabb év végi hiánycélról hallottunk. Először nem akartunk hinni a fülünknek, de gyorsan kiderült: ez bizony nem áprilisi tréfa.

Hogyan történhetett ez meg? Ki a felelős? Nem szeretnék másokról beszélni, mert nem kétséges: én voltam a miniszterelnök, nekem kellett volna reális képet adni az országról. Nem tudtam teljesíteni ezt a kötelességemet, tehát én vétettem. Hogy az én győzni akarásom ragadt át másokra és tette őket vakká, de legalább is vakmerővé? Lehet. Hogy a pokolba vezető út is jó szándékkal van kiköveve? Hát persze. Minden esetre nincs okom, hogy másokban keressem a hibát. Ha másért nem, mert én választottam kollégáimat, én vezettem a kormányt. Nyilvánvaló, hogy ilyen horderejű kérdésekben a miniszterelnök nem bújhat el a felelősség elől.

Bajban voltunk. Ott álltunk egy alig hitt győzelem után, de olyan helyzetet kellett kezelni, amire sem mi, sem az ország nem volt felkészülve. Két választásunk volt: vagy lemondunk, mert nem ezt ígértük a választóknak, vagy megpróbáljuk kezelni a magunk okozta drámai helyzetet. Az előbbi lényegében fel sem merült, az utóbbit egyetlenül csináltuk. Az elkerülhetetlen megszorítások és a részben általuk is kikényszerített drasztikus reformok az őszi beszéd hatásaival együtt veszélyes helyzetet teremtettek, ami az ellenzéki pergőtűzben drámai belpolitikai háborúskodásba csapott. Küzdöttünk tisztességünkért, a kormányzás lehetőségeinek megtartásáért, kitartottunk, de elfogyott hitelünk, elfogyott az erőnk. Reformpolitikánk (melynek értékelésére később még visszatérek) félúton vereséget szenvedett a népszavazáson, a 2008 őszén kitört gazdasági világválság pedig végképp megpecsételte előbb az én személyes, aztán a kormánypártok sorsát. Jól tettük a dolgunkat a válság idején. Sok nehéz döntéssel megőriztük a 2008 végére elért egyensúly közeli állapotot és ennek fenntartásában távozásomat követően Bajnai Gordon kormánya is megtette a magáét. Az SZDSZ ezer más ok miatt is lényegében megszűnt, mi pedig hatalmas vereséget szenvedtünk.

5. Ez így persze meglehetősen szikár. Sőt, félrevezető is. Érdemes egy sor dolgot külön is megvizsgálni.

Volt-e valamilyen egységes filozófiája az utóbbi nyolc év kacskaringós kormányzásának? Szerintem volt. Ez még akkor is igaz, ha gazdaság- és társadalompolitikai értelemben én 2004-től, majd különösen 2006-tól több ponton is mást képviseltem, mint közvetlen elődöm. Az én értelmezésemben a magyar nemzeti progresszió az elmúlt legalább másfél évszázadban a nyugatos európai polgárosodás pártján állt. Ezt kívántam folytatni. A nyugatos társadalmi, politikai rendszer, kultúra talán legfontosabb alapelemei a szabadság, az emberi méltóság védelme, ebből fakadóan a parlamenti demokrácia és a szociális piacgazdaság igenlése, a szolidáris társadalompolitika. Igen, ma is azt hiszem, hogy magunk mögött kell hagyni, az évszázados sérelmi politikát, a panaszkultúrát, a revánsvágyat, a nemzeti felsőbbrendűség önvészélyes mítoszát. Szabad, de erős Magyarországot akartunk teremteni. Világot értő, nyitott polgári magatartással, önmagukért felelősséget vállaló polgárokkal és családokkal, érett, de nem önző piacokkal, szolidáris kultúrával, hatékonyan működő, szekuláris állammal, önkormányzatokkal, eleven civil szervezetekkel, erős szakszervezetekkel, szolidáris egyházakkal.

Ezért alkottunk törvényt az esélyegyenlőségről, utasítottuk el az iskolai szegregációt, küzdöttünk az idegenellenesség, az antiszemitizmus, a cigányellenesség ellen. Ezért védtük a munkavállalókat, a nőket, a melegek jogait, ezért erősítettük a fogyasztóvédelmet.

6. De van itt még valami. Nemzet és polgárai viszonyának értelmezésében két egymással szembenálló, versengő értelmezése lehetséges. Sokak szerint a nemzet osztozkodásról, míg mások szerint közös erőfeszítésről szól. Az előbbi a politika vezérlő hangsúlyát az elosztási viszonyokra, az utóbbi a polgárok és az intézmények cselekvő részvételének igénylésére építi. Nyolc éves kormányzásunk e tekintetben két részre tagolódik. Míg az első két és fél év, benne különösen a száz napos programok az osztozkodó nemzet karakterét erősítették, az azt követő időszak, különösen pedig az utolsó négy év az erőfeszítésekből épülő nemzet víziójára épült. Ez utóbbi nem kis részben kényszer hatására, előkészítetlenül, égszakadás módjára zuhant az emberekre, hiteles magyarázat nélkül hagyva az éles fordulat okát, mibenlétét.

Bár meggyőződésem, hogy erős Magyarország csak erőfeszítésből épül, de ennek az erőfeszítésnek a polgárok értő szándékából, akaratából, nem pedig kormányzati ultimátumból kell erednie. 2006-ban és azóta a választók tömegesen érezték úgy, hogy nem arra adtak nekünk felhatalmazást, hogy tőlük erőfeszítést kérjünk, követeljünk, így aztán politikánkkal szembesülve sokan becsapottnak érezték magukat. Értem én, hogy nem fogadhatták el a kényszerekre hivatkozó válaszukat, hiszen a megelőző négy évben is mi kormányoztunk. Ezért hiába gondoltuk és gondoljuk, hogy reformpolitikánk magva a progresszív nemzeti törekvések sorába illeszkedik, a választók jelentős része az osztozkodó nemzeti vízióban gyökeredző álmaik elárulásaként szembesültek modernizációs kísérletünkkel.

7. Ezen a ponton érdemes visszatérni 2002-höz. Az egész baloldal és az ország jövője szempontjából perdöntő, hogy miként viszonyulunk az évtized elejének politikájához. Azt feltételezem, hogy az emberek nagy részének fejében a boldog felemelkedés időszakaként rögzült az Orbán-kormány utolsó és a Medgyessy-kormány első éve. Pénzeső hullt az országra. A köztisztviselők bére hetven, a közalkalmazottaké ötven százalékkal növekedett. A nagyvonalú lakástámogatás hatására tízezrek vettek új, vagy nagyobb lakást. Meredeken zuhant az alacsony jövedelműek adója, miközben plusz egy havi nyugdíjat kaptak a nyugdíjasok, és hasonlóan növekedett a családi pótlék. Van-e ennél tisztességesebb, baloldaliabb politika? – kérdezhetnék. Nem az okozza-e vesszőfutásunkat, hogy 2006 után letértünk erről az útról? – folytathatnánk. Sajnos nem. Gondjainkat nem az okozza, hogy letértünk erről az útról, hanem az, hogy ráléptünk erre az útra. A 2001-2002-ben hivatalban volt két kormány együttesen messze több mint ezermilliárd forint fedezetlen kötelezettségvállalást tett - ma mondhatjuk, rövidlátóan, felelőtlenül. Mást sem teszünk azóta, mint iszonyatos erőfeszítéssel és konfliktusok sokaságával szegélyezve próbáljuk helyreállítani az akkor kibillentett egyensúlyt. Ilyenkor persze sokan felhorkannak. De hát nem érdemeltük meg a több pénzt? – teszik a fel a kérdést. Ha a választ a kérdezők többségének személyes perspektívájából akarjuk megválaszolni, akkor azt mondhatjuk, hogy dehogynem. Sőt, nem kicsit, nagyon. Ezzel szemben, ha az ország szemüvegén keresztül tekintünk a felvetésre, akkor nem tágíthatunk: az ország nem adhat többet polgárainak, mint amennyivel azok szolgálják a hazát. Ha a polgárok egyéni gazdagodásuk kiapadhatatlan forrásaként, nem pedig közös erőfeszítéseik méltányos szervezőjeként és kereteként tekintenek nemzetükre, akkor előbb az ország, majd annak polgárai is meggyengülnek, és hosszabb távon elenyészik az egyéni és kollektív erőfeszítéssel nem fedezett gyarapodás. Mindez persze arányok kérdése. Az én summázatom szerint, 2001 és 2003 között végzetesen felborult a polgárok és a nemzet közötti felelősségmegosztás aránya, a személyes gazdagodást az állam drámai elszegényedése, meggyengülése finanszírozta, és ezzel megágyaztunk a későbbi kényszerű, elkerülhetetlenül fájdalmas kiigazításoknak.

A baloldal legnehezebb feladata, hogy szembenézzon saját jó szándékú, de hibás társadalompolitikájával, és az ebből közvetlenül eredő téves gazdaságpolitikával. Sok baloldali barátom visszhangozza, hogy vegyük tudomásul: nem a társadalom van a gazdaságért, ami természetesen tetszetős megfogalmazás. Csak azt tudom kérni azoktól, akik ezt mondják, hogy tekintsenek vissza az évtized elejére, és meglátják, mit történik, ha mégoly jogosnak tűnő társadalmi céljaink semmibe veszik a fenntarthatóság követelményeit, mit okoz, ha elhisszük, hogy a nemzet nem erőfeszítésről, hanem osztozkodásról szól. A vég nélküli osztozkodás nem baloldali, hanem felelőtlen politika függetlenül attól, hogy milyen színezetű a kormány. Ebbe a hibába estek 2001 és 2004 közötti kormányok, és bár számszerűen kisebb mértékben, de ezt folytatta az én kormányom is 2006-ig.

8. Hajlamosak vagyunk végtelenül egyszerűen látni a világot, azt hinni és azt mondani, hogy megoldódnak gondjaink, ha több pénzt adunk az embereknek, a vállalatoknak, az önkormányzatoknak. Úgy viselkedünk, mintha nem tudnánk, rövidtávon csak úgy tud a kormány egyeseknek többet adni, ha másoktól meg többet vesz el, vagy hitelekhez folyamodva a mostani költés terhét a későbbi generációk vállára rakja.

A méltánytalanságot, az igazságtalanságot, az együttműködés vagy felelősségvállalás hiányát nem lehet pénzzel megoldani. Ezek egyéni és közösségi kultúránkban, rögzült viselkedésmintákban, jogi normákban, intézményeink működésében gyökereznek. Akik jobb világot szeretnének teremteni, azoknak nem elég több pénzt ígérni. Meg kell próbálni hatást gyakorolni arra, hogy miként viselkedünk. Ez megtehető példamutatással, jogi eszközökkel, ösztönzéssel. A z általam indított reformpolitika éppen arról szól, hogy átalakítsuk azokat a viszonyokat, amelyek a méltánytalanság, igazságtalanság, felelőtlenség forrásai.

Választói fórumokon két példával szoktam érzékeltetni, hogy mire gondolok. Az elsőben a fogyni vágyó, egyre nagyobb számú nők és férfiak jellegzetes viselkedésére utalok. Vannak, akik álmodoznak, hogy egyszer fittebbek lesznek, esetleg recepteket is gyűjtenek, beleolvasnak életmód magazinokba, de itt nagyjából elfogy az erejük. Aki fogyni akar, annak erőfeszítést kell tenni. Ez kényelmetlen, ez lemondás, ehhez fegyelem kell. Az erőfeszítés nélküli fogyást hirdető reklámok zömére úgy tekintek, mint azokra a politikusokra, akik azt ígérik nemzetüknek, hogy erőfeszítés nélkül, úgymond ajándékba kaphatják a boldogulás örömét.

A második példa főszereplője a bevásárlóközpontok bevásárló kocsija. Kezdetben, sok-sok évvel ezelőtt sokan otthagyták a kocsit, ahol befejezték a vásárlást, a pénztár mögött, vagy az autóparkolóban. Hiába volt a kedves figyelmeztetés, az udvarias kérés, a helyzet nem nagyon változott. Aztán történt valami: a bevásárló kocsikra olyan zárat szereltek, amelyet csak fémpénz behelyezésével lehet kinyitni, azt meg csak akkor kapja vissza az ember, ha a bevásárlás végén visszatolja a kocsit a tárolókhoz. És láss csodát: egy pillanat alatt rend lett. Az ösztökélő, rábeszélő szó kudarcát felváltotta az érdekeltségben rejlő siker. Persze, ennek ára van. Némi kényelmetlenség, mert kell hozzá megadott címletű fémpénz, és némi gyaloglás. Megéri a rend ezt az erőfeszítést? Szerintem igen.

2006 után kezdeményezett reformpolitikáknak hasonló volt a logikája. Tegyük erőfeszítést annak érdekében, hogy igazságosabb, jobban élhető Magyarországot teremtsünk. Ahogy a boltban nem elég, ha a személyzet, az alkalmazottak tesznek erőfeszítést a nagyobb rend érdekében, hiszen ahhoz a vásárlók együttműködése és erőfeszítése is szükséges, éppen így valamennyiünkre szükség van, ha jobb egészségügyi vagy felsőoktatási rendszert szeretnénk.

Persze kívánczik ide egy megjegyzés. Az érdekeltség megteremtése akkor működik, ha a megkívánt befektetés arányban áll a várható hozammal. A bevásárló kocsik esetében ezt így, a fogyókúra példában viszont sokan nem így gondolják. Az általunk kezdeményezett reformok nagyobb részénél a többség véleménye pedig az volt, hogy a reformoknak nagyobb a terhe, mint a haszna.

9. Nem szeretnék hosszan elidőzni a reformpolitika mögött meghúzódó megfontolásoknál. Nem az a célom, hogy újra hosszan érveljek igazunk mellett. Nem ezért hozom elő ezt a kérdést. Pusztán azt szeretném megkérdezni, hogy tényleg komolyan gondolhatjuk, hogy van annyi pénz a világon, ami felülírja a változatos igazságtalanságok hosszú sorát az egészségügyben? Vajon igazságos, hogy gyógyszergyártó, orvos és beteg egyáltalán nem foglalkozik azzal, mi, mibe kerül, hogy nincs értelmes mechanizmus, ami akadályozná, hogy széthordjuk az adó- és járulékfizetők pénzét? A közlegelő jól ismert társadalmi csapdájában, ha mindenki vég nélkül csak magára gondol, akkor lehet, hogy egy ideig páran jól járnak, de végül a legelő kimerül, és minden jószág elpusztul. A magyar egészségügy hasonló csapdahelyzetben van. Elvileg egyenlők vagyunk, de vannak egyenlőbbek. Nekik több jut, mert nagyvárosban laknak, mert jó kapcsolatokkal bírnak, mert kivételezettek. A többség meg szóltanul túri, sorban áll, ő is kapcsolatot keres és reménykedik, hogy valahogy képes lesz felülkerekedni kiszolgáltatottságán.

Ha az ország igazságosabb egészségügyet kíván, ahhoz nem elég a több pénz (arról nem beszélve, hogy nincs lényegesen több pénz a közös kasszában), ahhoz új szabályok, ösztönzők, más magatartás kell.

Igen, kellett egészségbiztosítási felügyelet, hogy valaki védje a betegek jogait. Új, belátom sokaknak kényelmetlenséget (is) teremtő szabályt kellett alkotnunk, hogy mindenki befizesse a járulékot, mert nem lehet potyautasként másokon élésködni. És igen, kellett volna a vizitdíj, hogy egyértelműbb legyen orvos és beteg viszonya: mi, betegek vásárlunk, fizetünk, az orvos pedig nem szívességet tesz, hanem szolgáltat. Persze, hogy vannak önfeláldozó orvosok, nővérek, a páciens egyenrangúan kezelő kiváló emberek. De a rendszer

működése ma ennek az ellenkezőjére ösztönöz. Kiszolgáltatottságra, ebből következő hálára, szívességi viszonyokra, protekcióra és folytathatnám.

A bevásárló kocsik rendjét húsz vagy éppen száz forintos érmék teremtették meg. Az egészségügy rendjéhez nagyban hozzájárult volna a vizitdíj. De az ország többsége nem akarta megfizetni ezt az árat. Bár igazunk volt, mégis elbuktunk. Miért? Nyilván több ok miatt. Mert a vizitdíj a megszorítások szimbólumává vált. Mert a baloldal, vezetőinek többségével egyetemben nem értette, akarta, támogatta teljes szívéből ezt a politikát. És talán azért sem tudtuk választóinknak érthetően, meggyőzően elmondani, hogy miért szolgálja az ő személyes, és a nemzet közös célját és érdekét az egészségügy vagy a felsőoktatás reformja, mert a választók sokasága pökhendinek és arrogánsnak látott bennünket. Mert politikai hitelünk addigra annyira megrendült, hogy elfogyott az a bizalom, ami kell minden ilyen változás mögé. Mondom még egyszer: sok oka van a kudarcnak.

De egyik ok sem elegendő arra, hogy a magyar baloldal ne higgyen továbbra is abban, hogy reformpolitikája a legőszintébb és legtisztességesebb szándékból táplálkozott: igazságosabb, ha úgy tetszik, polgári, partneri világot kívánt teremteni a feudális viszonyok sokaságával átszótt egészségügyben. Azért, hogy feudális személyi függések helyett a polgári világ intézményi garanciáit állítsuk. Hibát követünk el, ha ideáinkban kételkedünk, na persze akkor is, ha azt hisszük, hogy mi tökéletesek voltunk, csak a nép nem értett meg minket.

Aki modern polgári Magyarországot, egy igazságosabb világot akar, az nem több pénzt, hanem több változást és erőfeszítést ígér és kér. Ebben nem szabadna elbizonytalanodni. Ráadásul emelt fejjel és büszkén mondhatjuk, hogy számos, javulást hozó reformot megvalósítottunk a közigazgatásban, az egészségügyben, az köz- és felsőoktatásban, valamint a honvédelemben.

10. Az őszi beszéd politikai lényege éppen az a felismerés, hogy a politika nem ígélet és osztozkodás. Nem népámítás. Hogy hosszú-hosszú évek óta rossz úton vagyunk. Nem lehet polgári Magyarországot alattvalói lelkültre építeni. Nem a pénz, hanem az erőfeszítés a felemelkedés titka. Elbódítjuk az embereket, és elveszük tőlük a legfontosabbat, a küzdelem vágyát, igényét, az abból sarjadó teljesítmény örömét, ha egyszerűen csak adni akarunk. Adni magánemberként is jó, a politikában még kifizetődő is, de ha nem a teljesítmény ellenértékét, hanem más ember adóforintját adjuk a választóknak azért, hogy a legegyszerűbb módon nyerjük meg kegyeiket, akkor tévútra visszük az országot.

Az igazságtalanságot nem pénzzel, hanem rendszerreformokkal lehet csökkenteni, új érdekeltég megteremtésével. Ezt kell célul kitűzni, ezért érdemes kormányozni. Őszödnek a lényegben igaza volt. Sokan nem értették, mások talán nem is akarták érteni.

11. Mit kellene legközelebb másképp tenni? Miközben határozottan ki szeretnék állni reformpolitikánk lényege mellett, két ügyben biztosan érdemes meghallgatni kritikusainkat.

Először is sok vád éri a reformok sebességét. A többség szerint sok és túlságosan gyors volt a változás. A reformértelmiség egy része ezzel szemben a még több változást hiányolta. Én inkább az első kritikával értek egyet, ma lassabban haladnék. De hadd tegyem hozzá: a sebesség megválasztásában nem volt nagy mozgásterünk. A költségvetési megszorítások jelentősen szűkítették a költségvetési szféra lehetőségeit. Tudtuk, hogy több pénz kell az egészségügybe, az oktatásba. De ha nincs pénz az állami büdzsében, akkor azokhoz kell fordulni, akik igénybe veszik a szolgáltatásokat: a betegekhez, az egyetemistákhoz. Hogy ez terhet jelent az embereknek? Mitagadás. Ugyanakkor ma is azt hiszem, hogy az alkotmányellenesen kiírt és végül számunkra elbukott népszavazás ugyan némileg tehermentesítette a családok költségvetését, de átkozottul nehéz helyzetbe hozta az egészségügyi intézményeket, elvette a fejlesztés forrásait az egyetemektől. Magyarország polgárai mentesültek egy háromszáz forintos erőfeszítéstől, de az ország mégsem gazdagabb, hanem szegényebb lett. Az ellenzék állításával szemben 2008 áprilisában Magyarország nem győzött, hanem veszített. Elveszett egy lehetőséget, hogy igazságosabb, erősebb oktatása és egészségügye legyen. Előre is mehattunk volna, ehelyett azóta egyhelyben topogunk.

A reformokkal kapcsolatos viták másik csomópontja az előkészítetlenség volt. Csak kisebb részben osztom ezt a véleményt. Az államigazgatási reformjának teljes szakmai anyaga nyilvános volt 2005 telén. A felsőoktatási

reform egyenes folytatása volt a 2002 után elkezdett folyamatoknak, az egészségügyi reform pedig a 2005 tavaszi 100 lépésekből logikusan következtek. Hogy voltak viták kormányon belül és kívül? Természetesen. Még több vita kellett volna. Azt meg elég nehéz nem megkérdezni a kritikusoktól, hogy a választásokra készülve szerintük lehet ennél részletesebb szakmapolitika vitát elvárni olyan környezetben, ahol azzal riogatják az embereket, hogy háromszázezer forint lesz egy mandulaműtét? De ha más kiindulópontot akarunk, akkor nézzünk már rá a most zárult választási kampányra. Vajon mit tudtunk meg az utcahosszal vezető párt programjáról? Nagyjából annyit például, hogy az adórendszer átalakítására különböző nézetek voltak az akkor még ellenzéki párton belül, de majd döntenek. Nesze semmi, fogd meg jól!

Persze ezzel együtt is igaz, hogy szélesebb körű és alaposabb szakmai és politikai előkészítés nagyban javíthatna esélyeinket. A többi, amit az előzőekben hoztattam, csak árnyalja ezt a képet.

Van még egy dolog, amiről a reformok kapcsán beszélni szeretnék. A Szocialista Párt politikai kultúrájának fontos része volt, hogy amikor lehetett, kezdeményezéseit riválisainál szélesebb körű egyeztetésekben formálta, egyeztette. Kereste a társadalmi, politikai kompromisszum lehetőségét. Ellenfeleihez viszonyítva érezhetően hiányzott belőle a dölyf, az erőfitogtatás, a kivagyiság. Velünk kapcsolatban nem kellett attól tartani, hogy nagy meglepetéseket okozva állandó megrázkódtatásban tartjuk az országot, hogy folyamatosan összetűzésbe kerülünk különböző társadalmi csoportokkal. 2006 után ez a helyzet gyökeresen megváltozott. A drámai költségvetési egyensúlyhiány okozta kényszerek, és talán a lelkiismeretfurdalás okozta túlzott bizonyítási vágy olyan tempót és intézkedések tömegét igényelte, amelyekről még szándék esetén sem lehetett volna a korábbihoz hasonló türelmű egyeztetéseket folytatni. Bár az Orbán-kormányhoz képest így is jóval többet egyeztettünk, mégis ezért sérült meg az elmúlt években a ránk korábban jellemző nyugodt, kiszámíthatóan csordogáló néppárti politikacsinálás karaktere.

12. A választók kormányzásunkkal szembeni egyik legsúlyosabb kritikája, hogy az ország rendetlen lett az elmúlt években. Csökkent a közbiztonság, végleg elveszett a nemzeti ünnepek méltósága, rosszul dolgozik a közigazgatás, burjánzik a korrupció. A közbiztonság romlását állító vádakra bűnügyi statisztikai adatok idézésével látszólag könnyen replikázhatnánk, hiszen egy sor bűncselekmény, köztük a legsúlyosabbnak számító életellenes és erőszakos bűnelkövetés száma csökkent, de citálhatnánk azt az imponáló eredményt, ami a Zéró Tolerancia-programnak köszönhető: a halálos közúti balesetek soha nem látott csökkenése következett be. Az emberek mégsem ezt érzik. A romák ellen elkövetett, feltehetőleg rasszista háttérű sorozatgyilkosság, a ragyogó veszprémi kézilabdás, a román állampolgár Cozma ellen elkövetett brutális gyilkosság, a másik oldalon pedig egyes térségekben elszaporodó kis értékű lopások számának megugrása, az állandósuló kisközösségi konfliktusok azt az érzetet keltik, hogy megszűnt a hétköznapiok nyugalma, biztonsága.

Mi történt 2006 után, hogy dacára a közbiztonság statisztikai javulásának, az emberek biztonságérzete nem javult, hanem romlott? Én ennek okát kétgyökerűnek látom. Az első ok, politikai, hatalmi eredetű. A 2006-os választásokat elvesztő Fidesz nem nyugodott bele a vereségbe, helyette a társadalmi, politikai radikalizálódás és destabilizálás útját választotta. Tegyük hozzá ez nem előzmény nélküli a jobboldalon. A folyamat 1992-ben Göncz Árpád köztársasági elnök kifütyülésével kezdődött. Az évtized végére már általános volt a hazaárulózás, az ellenzék vezére 2002-ben saját táborát azonosította a hazával, később a baloldalt a haza ellenfelének kiáltotta ki, ezzel megágyazott a jobboldal, különösen pedig a jobboldali radikálisok egyre gyakoribb szóbeli és fizikai atrocitásainak. 2005-ben és 2006 március 15-én (hol van még az őszi beszéd?!) árpádsávos zászló alatt vonuló tüntetők akarták belém fojtani szót a Nemzeti Múzeum lépcsőjén, a tavaszi kampányt egyre több helyen erőszakoskodó radikálisok zavarták meg. A jobboldali sajtóban eluralkodott a baloldali és liberális politikusok ocsmány gyalázása, gyomorforgató jelzők álltak hadrendbe, az ellenzék politikusai és lapjai nem egyszerűen politikánkat, hanem értelmi és érzelmi egészségünket kérdőjelezték, és azóta is kérdőjelezzik meg. 2002-ben választási csalást kiáltva elfoglalták az Erzsébet hidat, hol itt, hol ott fenyegettek blokáddal.

2006-ban az őszi beszéd új apropót teremtett. A ferencvárosi B-középleben magát fényképeztető ellenzéki vezér kiadta a jelszót: a kormányt bármi áron el kell zavarni. A Kossuth térre özönlött pár ezer ember nagy része valószínűleg hitte, amit az ellenzék és sajtója sulykolt: ők 1956 forradalmának tiszta örökösei, amit tesznek az hazafias cselekedet, gyűjtsák fel a televízió székházát, harsogják, hogy a Dunába kell lőni a kormány politikusait. A Fidesz nem egyszerűen a randalírozók oldalára állt, hanem tudatosan növelte a konfliktus kockázatát, példa nélkül állóan a várható tüntetések közvetlen közelébe, az Astoriához hívott több tízezer

embert megemlékezni 1956. október 23-áról. Az ellenzék által támadott rendőrség nem mert, nem tudott nemet mondani. Az utcai tömegoszlásban tapasztalatlan rendőrség minden bizonnyal több hibát is elkövetett, de az ellenzék nem ezeket, hanem a fellépés egészének jogosságát vitatta, és hazug módon azóta is rendőrterrorról beszél. A rendőrségi hibákat, az esetleges szabálysértéseket ki kell vizsgálni, a felelősökkel szemben el kell járni. De amikor ég az utca, lángol egy középület, akkor én a közrendet, a köztársaság alapértékeit és intézményeit védő rendőrség oldalára állok, őket védem. Ha pedig valaki a rendőrségi fellépés következtében jogsértés áldozata lett, attól elnézést kell kérni annak, aki a jogsértést elkövette.

A hetekig blokád alatt tartott Parlamentet védő rendőrségi kordont a Fidesz frakciója, a párt elnökével az élen lebontotta, ezzel nyíltan szembeszegült a törvénnyel. A magyar bíróság ugyan megállapította a jogsértést, de azt oly csekély társadalmi súlyúnak látta, hogy végül nem szabott ki büntetést. Csak tudnám, hogy mit mondott volna a bíróság, ha nem a jobboldal legnagyobb pártja, hanem egy utcai járókelő esett volna a kordonnak? (Ne adj' Isten, hogy ezt bárki is biztatásnak vegye és megpróbálja!)

Az egyik oldalon tehát ott állt a népszerűtlen megszorításokat kezdeményező, politikai hiteleségében megsebzett kormány, a másik oldalon a relatív többség szimpátiáját bíró ellenzék, amely erőszakra hívott és támadta a rendfenntartó erőket. Mit üzent ez az országnak? Azt, hogy nem egyszerűen legitim az erőszak, hanem az a hazafias tett. Ha pedig a hazafi tör és zúz, ha belefütyül a Himnuszba, ha tojással, Molotov-koktéllal dobálózik, ha fehér poros leveleket küld, akkor minden átértelmeződik. A bűn kívánatos lesz, és elszabadulnak az ösztönök. Az undorító érzelmek előtörnek, ez előbb útszéli beszédbe, majd felforgató magatartásba fordul.

De ez csak az egyik ok. A másik rejtettebb, bonyolultabb.

13. Az országra meglepetésként zuhant rá a 2006-os megszorítások szociális terhe. Az önmagában is fájdalmas intézkedések mélyeséges csalódást és kiábrándulást okoztak a megelőző négy év példa nélkül álló jövedelem- és fogyasztásnövekedése tükrében. 2001 és 2006 között az emberek elhitték, megszokták, hogy álmaik könnyen teljesülhetnek. A növekvő jövedelmeket egyre bátrabban felvett fogyasztási, építési hitelek, lízingre vásárolt autók egészítették ki, sokon gondolták, hogy a piacgazdaság az olcsó és könnyen elérhető hitelekkel finanszírozott fogyasztási Paradicsom. Amikor pedig 2006-ben jött a hidegzuhany, a váratlanul csökkenő jövedelmekből arányaiban egyre nagyobb részt hasított ki a korábban felvett hitelek törlesztése, az ország nagy része megrettent. A helyzetet tovább rontotta a jelentős részben devizában eladósodott lakosság meglepetésszerű szembesülése a gyengülő forint nyomán megnövekedett törlesztő részletekkel. A háztartások a jövedelmi, a fogyasztási és a pénzügyi hidegzuhany következményeit érthető módon nehezen dolgozták fel.

Jól tudjuk, hogy a legkritikáiban keressük magunkban a hibát, mi tagadás, valamennyien ilyenek vagyunk. Ha viszont nem én vagyok a hibás, sőt ha még csak feltenni sem akarom magamnak a kérdést, hogy vajon nem én kalkuláltam-e felelőtlenül, amikor azt hittem, hogy soha nem lesz vége a hét bő esztendőnek, akkor mást kell hibáztatni. Ki lehet a bűnbak? Nyilván(?) a kormány, a kommunisták, a liberálisok, a cigányok, a zsidók, a globalizáció, a nemzetközi tőke, a külföldi befektetők és folytathatnám. Felelősek, akik segélyből élnek és nem dolgoznak, akik állítólag csak a családi pótlékért vállalnak gyereket - harsogják egyre többen. Terjednek az összeesküvés-elméletek, növekszik az önbíráskodásra való hajlam és az igény, egyre hangosabb a követelés, hogy a legegyszerűbbnek tűnő módon, határozottabb és keményebb rendőrségi erő alkalmazásával kell helyreállítani a rendet. Az ismert közhelyszerű megfigyelés, miszerint a szociális sérelem radikalizálódásban, bűnbakkeresésben keres magának választ, a szemünk előtt vált realitássá. Itt kell hozzátennem, nem ismertük fel eléggé, hogy milyen hatalmas elégedetlenség torlódott fel az országban. Alulbecsültük a szociális gondok radikalizáló hatását, erősebbnek hittük a demokratikus közösség immunrendszerét, a harmadik köztársaság integráló erejét. (Azt meg csak zárójelben merem megkérdezni, hogy vajon mi lett volna, ha még radikálisabb költségoldali kiigazítást valósítunk meg, ahogy azt jó néhány szakértő követelte?)

Súlyosbította a helyzetet, hogy a jobboldal a társadalmi radikalizálódást saját destabilizáló politikai szándékának szolgálójaként látta, azt nem mérsékelni, hanem szítani igyekezett. A teljes jobboldal lefedését célul tűző Fidesz radikális irányba is nyitva tartotta az ajtót, küzdelem helyett legitimálta a szélsőjobbot és a jobboldali radikalizmust. Védte az antiszemita és cigányellenes kilengéseket, vaknak és süketnek mutatta magát az árpádsávós zászló, a hungarista jelképek embertelen jelentéstartalmával szemben. A radikál Fideszből kinőtt Jobbikkal végül törököt fogott a Fidesz, de ez már egy másik történet. Ma Európában kivételesen számítóan

erős radikális jobboldal van Magyarországon, mögötte összességében valószínűleg egymilliónál is több ember támogatása, akik sokszor érthető csalódásikra a mérsékelt demokratikus politikák elutasításában, bűnbakkeresésben, ellenségeképítésben, a történelmi múltba és a befelé forduló nacionalizmusban keresnek gyógyyszert.

II. Vízválasztók a baloldalon (is)

14. A kormányzás és az ország dolgai után hadd fordítsam figyelmünket a Magyar Szocialista Párt felé. Önképünk szerint az MSZP a baloldal demokratikus gyűjtőpártja, rendszerváltó párt, amely képes ötvözni a nyugatos modernizáció és a társadalmi szolidaritás ügyét. Ellenfeleink, és tegyük hozzá, a választók jelentős része sem ilyennek lát bennünket. Az ő szemükben nem a kisemberek, hanem a tőke pártja vagyunk, nem szocialista, hanem liberális politikát folytatunk, pártdemokráciánk inkább vezetetlenség és rendetlenség. Az utóbbi egy évben a választók többsége korruptnak is lát minket.

Milyenek vagyunk valójában? Erre próbálok meg a következőkben válaszolni.

Az MSZP sokarcú párt. A kezdetektől arra törekedett, hogy néppártként ne egy ügy, ne egy társadalmi csoport képviselője, hanem átfogó nemzeti megoldások és a többség pártja legyen, néppártként politizáljon. A néppártiság nem erős kontúrokban, hanem széles horizontú perspektívában, nagy rendezőelvekben gondolkodik, nem bezárkózni, hanem befogadni akar. Minél szélesebb az ajtó, annál többen jönnek be rajta, akik pedig jönnek sokfajta világlátást és törekvést hoznak magukkal. Mi tartotta össze ezt a sokszínű pártot? Néhány kimondott vagy érzékeltetett politikai, szervezeti jellegzetesség, melyekben önmagát látja a párt és megkülönbözteti magát riválisaitól. Milyenek vagyunk, mit képviselünk? Erről írok az alábbiakban.

15. Két olyan eleme van történelmünknek, melyeknek ma is politikaalakító szerepük van, azaz politikai állásfoglalásra készíti a választók jelentős tömegeit. Menjünk időben visszafelé!

A magyar választóknak, így aztán a pártoknak is ellentmondásos a viszonya a rendszerváltozáshoz. A baloldal lelkieg megértőbb a múlttal, visszamenőleg érti, felmenti Kádár népét, sőt több vonatkozásba Kádár rendszerét is: boldogulni kellett akkor is, és a szocializmus világa végül is milliók társadalmi felemelkedését hozta szociális biztonsággal, a tanuláshoz, a kultúrához, a munkához s lakhatáshoz való jog elismerésével, és elfogadható szintű garantálásával. A jelen és a jövő tekintetében viszont az MSZP modernizáló karaktere már nem a kádári világ alattvalói attitűdjére, hanem a szabad felelős, antikádárista polgári ideákra épít.

A jobboldal ezzel szemben szavakban és szimbólumokban harcosan antikommunista. Önmagát az egyetlen hiteles rendszerváltó erőként látta, 1956 örökségéből Mindszentyt magáénak érzi, Nagy Imréről hallani sem akar, legfőbb riválisát a kommunista utópárt pozíciójába próbálja kényszeríteni. A szocializmussal szemben polgári világról beszél, miközben 2001-2002-től folytatott politikája a szabadság polgári attitűdjével szemben az államba kapaszkodó alattvalói magatartásra, a demokráciát relativizáló tömegakaratra, egységes népigényre, a tekintélyelvre épít.

Míg az MSZP (de legalább is a hozzám közelebb álló része) a kádárista múlt mentetegetése közepette antikádárizmust, a Fidesz az antikádárista retorika mellett kádárizmust képvisel. Mi a polgárosodás történelmi elkerülhetetlenségéből és igényéből, a Fidesz a szocializmus langymelegéből indul ki. Nekünk igazunk van történelmileg, nekik többségük van a mai társadalmi valóságban gyökeredző választói igényekre sandítva. Én nem változtatnék alapállásunkon, továbbra sem mondanék le a polgárosodás eszményéről, és megpróbálnám a modernizációt türelmes, empatikus szolidaritással ötvözni. Mert szerintem ez a nemzeti progresszió örökségét tiszteletben tartó, azt folytatni akaró baloldali néppárt politikai credójának egyik sarokköve.

Trianon valóságos nemzeti tragédia. Fél évezred után visszanyert függetlenségünk egy durván megcsonkított országban talált magára. Persze, hogy fáj és fáj ez az országnak és személyesen megélt módon fáj magyarok millióinak ma is. Hiszen jogosnak hitt történelmi jussunk veszett oda. Trianon személyesen is fáj a magyar emberek többségének. A vita nem ebben van, hanem abban, hogy van, aki ezt a múlt elfeledhetetlen tragédiájának, mások viszont a jelen elfogadhatatlan traumájának gondolják. Mi, a magyar baloldalon Trianont

történelmi sérelemnek gondoljuk, amelyet meg kell őrizni a nemzeti emlékezetben. Tanulsgként, morális felkiáltójelként, figyelmeztetve mai kötelességünkre: a sikeres nemzeti lét alapja a kisebbségi jogok tiszteletben tartása, a sokszínűségében egységes politikai állam elfogadása. A jobboldal nem tudja, nem akarja tudomásul venni Trianont. Szerintük Trianon nem a múlt, hanem a jelen sajnó sebe, amelyet csak egy módon lehet begyógyítani: revízióval. A radikális jobb a politikai állam revízióját, határmódosítást vizionál, a mérsékelt jobb történelmi nemzetállami revíziót remél, „határokon átívelő nemzetegyesítést”. A kérdés nem csak elvi természetű. A napi gyakorlati politikában akként tevődik fel, hogy „ki a jó magyar?”, és ki a hazaáruló. Ahol a baloldal európai testvériséget lát, szabad identitásválasztást, ott a jobboldal önfeladást. Fordítva is egyszerű a képlet: ahol a jobboldal nemzeti érdekeink képviselését ígéri, ott a baloldal a nemzeti érdeket veszélyeztető öngyilkos nacionalizmust lát. Ez a szemléleti különbség húzódik meg a kettős állampolgárság körüli vitákban, bár az is látszik, hogy a kormányra készülő Fidesz mintha lemondani készülne a tömeges, automatikus, választójoggal járó állampolgárság megadásáról, ami az 2004-es kérdésfelvetés alapját képezte. Ma is azt gondolom, hogy a lényeg szerint nekünk van igazunk, mely igazságot talán több empátiával, több türelemmel, igazabb érveléssel érdemes alátámasztani.

16. A baloldal az emberi szabadság, az egyenlőség, a méltóság pártján áll. Ezért küzd az antiszemitizmussal, a rasszizmussal, a cigányellenességgel. Őszintén és tisztességgel képviseljük mindezt. A jobboldal ezekben az ügyekben szemforgató politikát képvisel, rájátszik az előítéletekre, esetenként szítja is azokat. De most nem róluk kívánok szólni. A baloldal antifasiszta. Antifasiszta, mert a fasizmus kegyetlen, embertelen, mert tagadja az emberi méltóság szentségét, mert milliókat gyilkolt meg és taszított sírba. De van itt egy bökkenő. Aki védi az emberi méltóságot, annak nem csak antifasisztának, hanem antikommunistának is kell lennie. Márpedig a mai magyar baloldal egy része indokolatlan megértést tanúsít a kommunizmus iránt. Itt nem arról van szó, hogy a kádári szocializmus ne teremtett volna milliók számára valódi esélyt, hogy kitörjenek a feudális alattvalói lét történelmi, személyes útvesztőjéből. Nem erről van szó, hiszen ez kétségen kívül igaz. De igaz az is, hogy a kommunizmus politikai jogfosztottságot, mi több, egyes történelmi helyzetekben és időszakokban embertelen gyilkos diktatúrát is hozott.

Aki a szabadság előfeltétel nélküli pártján áll – és én szeretném hinni, hogy mi is ekként tekintünk magunkra –, az nem mentheti a kommunizmust. Szóval nincs hiteles antifasizmus mentséget nem kereső egyértelmű antikommunizmus nélkül. Ez ma nehéz leckének tűnik az MSZP egy része számára. De demokratáknak nincs választásuk, ők antifasiszták és antikommunisták. A kétértelmű szerezcsenmosdatást pedig meg kell hagyni az antikommunista de fasizmus relativizáló jobboldalnak. Én legalább is ezt gondolom.

17. A Szocialista Párt ellenfelei és néhány belső kritikus szerint elárulta a szociáldemokrata eszméket és liberális politikát folytatott. Ez szerintem szemem szedett hazugság, primitív népbuhtítás. Kezdjük az elején!

A liberalizmus politikai filozófiája a jogegyenlőség, a szekuláris jogállam, a demokratikus parlamentarizmus pártján áll. Egy népszerű magyar slágert idézve azt képviseli, hogy „az légy, aki vagy”, ne akarj és ne kelljen másnak lenned, mutatkoznod, mint ami lényed belső igazából következik. Ez a szemlélet az egyik legalapvetőbb emberi igény legitimitásának elismerése: nem kell önmagadról hazudni. Hited szerint lehetsz a Teremtő Isten, vagy az evolúciós és reprodukciós véletlen terméke, létezésed nem csak fizikai valódban, de belső lényegében is szent. Nincs erő, amely arra kérhet, hogy tagadd meg önmagad, és még istenhívőként is átélheted az örömet, hogy bármiként is létezel emberi mivoltodban egyediségedben Te is az Isten emberi képmása vagy. A liberális szabadság felfogás tehát, nem szégyellni való vád, hanem az érett szabadsághit büszke vállalása, amiért érdemes küzdeni.

Ami liberalizmus társadalom felfogását illeti, az szociáldemokrataként kétségtelenül kiegészítő megjegyzésre sarkall, hiszen az egyéni szabadság önmagában nem eredményez sikeres közösséget. Sok szabad egyén még nem feltétlenül szabad, és főleg nem sikeres közösség. A politikai közösségi viszonyok világa. A politika alanya kettős: a polgár és a polgárok közössége. A liberalizmus szabadabbá teszi a polgárt, de nem feltétlenül teszi sikeressé a közösséget. Ahhoz kell még valami, valami, ami a szabad polgárokból közösséget teremt, amitől az én tudat kiegészül mi tudattal. Ez közös kultúra, hit, szokás, tradíció, törvény, történelem, nyelv stb. Vajon a szocialisták tagadták is valaha ennek szükségességét? Nem, nem tagadták. Mi, szocialisták azt képviseljük, hogy nem elkülönült egyénként, egyszerű tömegeként, hanem egymásért felelősséget viselő közösségként létezzünk. Számunkra a meghatározó összekötő kapocs, hogy tekintettel vagyunk egymásra, hogy védjük egymást, hogy

szolidárisak, empátikusak, megértőek vagyunk egymás iránt. Azt mondjuk, hogy nem elég, ha múltunk, történelmünk, nyelvünk, kultúránk köt össze, hanem a jelen kötőereje is kell. Ez a kötőerő pedig, hogy olyan világot teremtünk, amiben nem az a kérdés, hogy honnan jössz, hanem az, hogy mi van benned, és hova tartasz. Az nem kétséges, hogy az osztályszolidaritás történelmi igénye sokszor beárnyékolta a nemzeti szolidaritás megtagadhatatlan kötelességét, de az sem, hogy a mai magyar baloldal pontosan tudja, hogy a politikai, emberjogi és a szociális szolidaritás mellett van egy harmadik összekötőkapocs: a nemzeti szolidaritás kapcsa. De ez nem a liberalizmus, a szabadelvűség kritikája, hanem annak kiegészítése.

Ami meg a liberális gazdaságpolitikát illeti, itt már több kritikánk van. A liberálisok hajlamosak azt az érzést kelteni, hogy véleményük szerint a gazdaságban egyetlen rendező elv van, ez pedig a verseny, ami a szabad piacokon folyik. Győzzön az erősebb, pusztuljon a gyengébb! – következne ebből. Az egyéni haszontörekvések hatékonyan szolgálják a közjót, az egyéni bukások helyet teremtenek a nagyobb hatékonyságnak, a kudarc és a siker egyaránt tanulságokkal szolgál, és ez hosszabb távon mindenki hasznára válik - visszhangozzák a liberálisok. A gazdaságpolitikai liberalizmus az erők filozófiája. De nem csak az a baj, hogy a társadalom, a nemzet nem versenypálya, hogy a gyengébbekre nem lehet legyinteni, hanem az is, hogy még az oly annyira erős, de tökéletlen és önző ember sem szabad és tisztességes viszonyokat, egyenlő feltételeket, hanem egyoldalú kedvezményeket, előnyöket akar magának. Amíg a liberális érvelés tisztességes versenyről prédikál, addig az erők versenyében a szegények és alávetettek felé lejt a pálya, többszörös erőfeszítést követve a felemelkedéshez: nagy átlagban a gazdag is, a szegény is marad aki és ami volt. Míg a tisztességes verseny valóban hatékonyan méri a teljesítményt, az, hogy a verseny valóban tisztességes legyen, ahhoz jól működő ellenőrzési és korrekciós mechanizmusok kelljenek. Ez lehet erkölcsi vagy önszabályozó természetű, de itt nálunk Magyarországon ez az ellenőrzés, szabályozás döntően állami eredetű kell, hogy legyen. És akkor tegyük fel kérdést! Mi, szocialisták, elhittük-e valaha, hogy szabad a verseny a gazdaságban, az egészségügyben, a felsőoktatásban? Nem, soha. Nem tételeztük fel egy percre sem, hogy ezeken a területeken szabad és tisztességes verseny van. Tudtuk, mert láttuk, hogy az erők előjogai torzítják a viszonyokat, és ennek az árát a szegények fizetik meg. Ezért szigorítottuk a Munka Törvénykönyvét és védtük a munkást a munkaadóval szemben, ezért alkottunk törvényt az érdekegyeztetésről, ezért növeltük a szakszervezetek jogait. Ezért mentünk szembe az egészségügy hatalmasaival, ezért nem akartunk belenyugodni, hogy legjobb ingyenes állami egyetemünk a felső középosztály gyermekei tanulnak a legnagyobb arányban, és a nehezebb sorban élők meg mehetnek a fizetős helyekre. A vizitdíj nem liberális igény, hanem a jogegyenlőség megteremtésének eszköze, az erők előjogainak korlátozása. A tandíj nem a szegények sarca, hanem lehetőség arra, hogy a jól teljesítő szegény feljusson az ingyenes oktatásba, és megtörje a középosztály túlhatalmát. Ez akkor is így van, ha ezt nem értették a választók. Az igazság nem feltétlenül a többség oldalán áll.

Semmit nem értenek az elmúlt évek küzdelmeiből, akik a liberális politika leegyszerűsítő vádjával illetnek bennünket. Mert ahol a liberalizmus progresszív (lásd: emberjogi kérdések) ott liberálisok voltunk, és ez volt a helyes. Ahol pedig a vak liberalizmus inkább a konzerválta volna az igazságtalan status quo-t (értsd: egészségügy, felsőoktatás), ott nem dogmatikus liberálisok, hanem szociáldemokraták voltunk. Az persze igaz, hogy erőfeszítés kell igazságosabbá tenni a rendszert, hogy a szociáldemokratáknak is küzdeniük kell, és nem hull ölükbe az új, reményteljes világ, de az nem kétséges, hogy mi képviseltük a szociáldemokrata értékeket: esélyt adni mindenkinek, aki rászorul, aki tehetséges és szorgalmas, és nem törődni azzal, hogy mit szólnak ehhez a hatalmasságok.

18. A rendszerváltozásig sokunknak úgy tűnhetett, hogy bár nem ellentmondás és fájdalom nélkül, de sikeres úton halad a romaintegráció. Aztán minden egy csapásra megváltozott. A hagyományos magyar ipar, benne különösen az építőipar kilencvenes évekbeli zuhanása, a termelőszövetkezetek felbomlása romák és nem romák százezreinek munkahelyét szüntette meg. Az alacsony iskolai végzettséggel rendelkező, faluból a városba dolgozni járó középkorú generáció nem tudott alkalmazkodni az új világhoz, a legkiszolgáltatottabbak, köztük tömegesen a romák a társadalom peremére szorultak. A roma integráció évtizedes folyamata megszakadt, a romák útja kettévált. Kevesek teljes beilleszkedését, felemelkedését a roma sokaság végletes lecsúszása kísérte. A szegénység, a megbélyegzettség, a növekvő előítélet bezárkózó, bárhogya is, de megélni akaró romaközösségeket teremtett, amelyek nem egyszer épp olyan tüskésen fordulnak a külvilág felé, ahogy szerintük a külvilág viszonyul hozzájuk. Az ő törvényeik nem a mi törvényeink – mondjuk kölcsönösen, legtöbbször persze mit sem tudva értékes hagyományokról, szokásokról, színes kultúráról, jogról.

Magyarország roma és nem roma fele mostanában egyre idegenebbül, helyenként ellenségesen tekint egymásra. A sértésből, az odamondogatásból időnként és helyenként nyílt erőszakos konfliktus lett, mindkét oldalon növelve azok számát, akik úgy gondolják, hogy erővel kell megvédeni a „másiktól” önmagukat. Erővel, elkülönüléssel és elkülönítéssel.

A baloldal két alapelv tiszteletben tartására építette romapolitikáját. Az egyik az emberjogi megfontolás, mely szerint méltányolni kell a cigányság szabad identitás választását, védeni kell egyéni és kollektív jogait, szembe kell szállni az elkülönítésükre vonatkozó szándékokkal. Másik oldalról pedig a baloldal tömegesen elszegényedő embertársainkként tekint a cigányságra, és a teljes szociális lesüllyedés megakadályozásának szándékával, szolidárisan fordult feléjük. Az emberjogi és szociális védelemre épülő politika mára elvesztette többségi támogatottságát és kisebbségbe szorult, a baloldal romapolitikája vereséget szenvedett.

Mi akkor a teendő? Vajon be kell állni a cigányozó, cigánybűnözést kiáltó, kirekesztő kórusba? Nem hiszem. Akkor sem, ha a választók többsége ma esetleg erre mutat rejtett vagy nyílt hajlandóságot. Csalódva és némiképp tanácstalanul figyeltem, hogy a baloldal milyen sok politikusa adta fel lényege szerint tisztességes romapolitikánkat csak azért, hogy népszerűbb legyen saját elkeseredett és indulatos választói szemében. Kérdezhetném most, hogy végül mire mentek vele? A jobboldalt természetesen nem tudták felülmúlni cigányellenességben, viszont eltaszították maguktól azokat, akik nem megvetésből kívánnak politikát gyúrni. Késő és keserű tanulság, hogy mi történik, ha valaki feladja hitét, eszméit, hogy miként veszíti el nem csak morális, de politikai tekintélyét, súlyát is az ilyen politikus.

Romák és nem romák, egy nemzet vagyunk. A romák nem tudnak a maguk erejéből meg- és felkapaszkodni. A gumibot viszont nem az együttélés, nem az integráció, hanem az elnyomás és a kirekesztés eszköze. Ha polgárháborús acsarkodás helyett a kölcsönös elismerés és felelősségvállalás útját akarjuk járni, ahhoz közös és együttes erőfeszítésre van szükség. De az első lépést nekünk, a többségnek kell megtenni. Ha az ország közel egy tizede reménytelenségben él, akkor a kilenc tizeden a sor, hogy áldozatot hozzon. Csak az követelhet, aki maga is erőfeszítést tesz, és ez igaz mindkét oldalra. Gyanítom nem népszerű azt kérni, hogy mi nyúljunk mélyebben a zsebünkbe, ráadásul nem egy évig, hanem több évtizedig. Még sincs más választás. Megőrizve, helyenként talán pontosítva romapolitikánk emberjogi és szolidáris alapjait, tovább kellene lépni. A romákat kedvezményező pozitív diszkrimináció és a társadalmi együttélés nyugalmát biztosító jogkövetés határozott kikényszerítésének kétvágányú közelítését kellene alkalmazni. Felemelkedés és rend, ez lehet romák és nem romák közös útja.

Nem hiszek a nagy ugrásban, a hirtelen fordulatban. Annál már több a sérelem, nagyobbak az indulatok és kisebb a mozgástér. Nincs kormány, a következőtől sem szabad elvárni, amelyik egyik napról a másikra békét és megnyugvást tud teremteni ezen a területen. De el lehet indulni, elsőként az oktatással, nem kényszerrel, hanem közös megértés és érdekeltség teremtésével, hogy ne szakadjunk végleg ketté, hogy ne idegenül és ellenségesen tekintsünk egymásra. Ehhez sok pénz kell, máshol pedig lemondás, de különösen sok megbecsült és megfizetett olyan pedagógus, akinek van érzéke, türelme, tudása ahhoz, hogy benntartsa a roma gyerekeket a közösségben, és sokszor családjuk ellenében is ösztökélje őket, hogy ne adják fel, hogy ne hagyják el az iskolát, hogy akarjanak azzá válni, amire a bennük lévő jóság és szépség feljogosítja őket.

19. Sokan azt vetik az MSZP szemére, hogy nem eléggé baloldali, ezért valamiféle baloldali fordulatot igényelnek. Nincs semmilyen vitánk abban, ha azt mondjuk: baloldali politikát kell folytatni. A kérdés pusztán az, hogy mit tekintünk baloldalinak. Sőt, tovább szűkíthetjük a feltett kérdést, hiszen alapvetően kételemű dilemmáról beszélünk: melyek a baloldali társadalompolitika és gazdaságpolitika sarokkövei. (A vitatkozókat ugyanis általában hidegen hagyja a kül- és biztonságpolitika, és nincs érdemi vita az alkotmányos alapértékek baloldali képviselésének mibenlétéről sem.)

A demokratikus baloldal történelmi tradíciója legszorosabban a politikai szabadságjogok, a munkához, a tudáshoz, a lakhatáshoz, az egészséges élethez való egyenlő hozzáférés követeléséhez kötődik. A baloldal a szegénység ellen küzd. Az ellen, hogy kiszolgáltatott legyél politikai, szociális, gazdasági értelemben. A küzdelem célja, hogy szabad és önálló lehess, hogy kitörhess az alávetettségből. A baloldal szabad emberekről álmodik. Szabadokról, akik meg tudnak és meg akarnak állni a lábukon, akik nem függenek sem a tőke, sem a helyi hatalmasságok, sem az önkormányzatok, vagy az állam leereszkedő kegyétől, sunyi jóindulatától. A

baloldaliság szerintem teljesítményről (illetve a teljesítmény bizonyításának lehetőségéről) és szolidaritásról szól. Ráadásul ebben a sorrendben. A szociáldemokraták „munkát és kenyeret” követeltek, a munkásnak pedig biztosítást.

Nekem az a személyes tapasztalatom, és azt olvasom különböző felmérésekben is, hogy két tipikus magatartás áll szemben egymással. Emberek sokasága keresi a munkát, a még több munkát, a lehetőségeket, nem rest újabb és újabb erőfeszítést tenni. Aztán vannak, akik azt keresik, hogyan lehetne mielőbb nyugdíjba menni, szürke, feketemunka mellett segélyre is szert tenni, így-úgy ügyeskedni. Nem ítélni szeretnék, ráadásul minden egyes eset külön történet, sokszor megindító emberi tragédiákkal is a háttérben. Mégis ki kívánczik belőlem: a baloldaliság lényege szerintem, hogy dolgozni, tanulni, teljesíteni akarok. Látom, hogy ezzel szemben a baloldaliság mégis hogyan egyszerűsödött sokak szemében segély, és támogatáspolitikává. Muszáj azt írnom: a baloldaliság a munkához való pozitív viszony (is). Amikor sokan „munka alapú gazdaságról” beszélnek, azzal én egyetértek, de azt gondolom, hogy ennek lényege, hogy a munkában akarjuk megtalálni a boldogság, a személyes felemelkedés kulcsát.

A melós mellett kell állni, és el kell húzódni attól, aki messze elkerüli a munkát. Ha ezt tesszük, annak lesz erkölcsi ereje. A dolgát végző munkás, alkalmazott, a teljesítő diákért kell kiállni, hogy tisztességesen bánjanak vele, hogy megbecsüljék, hogy ne használják ki. De nem szabad az ő adójukat arra fordítani, hogy olyanak adjunk, aki nem tesz erőfeszítést önmagáért. Akkor most a szolidaritás ellen beszélek? Dehogy! Arról, hogy azzal kell szolidárisnak lenni, aki maga is erőfeszítést tesz. Ezt persze nem lehet úgy általában megmondani. Ehhez egyénre szabott szociálpolitika kell. Ehhez intézmények kellene, amelyek valóban ismerik a bajban lévők helyzetét, elemezni, mérlegelni tudnak. Ez nem a régi szociálpolitika, amely egységes tömegként kezelt százezres tömegeket és egyformán adott mindenkinek. Hadd tegyem hozzá: az „Út a munkához” program ilyen irányba tett lépés volt.

Aztán van, aki azt mondja, hogy a költségvetési kiigazításból következő megszorítás nem volt baloldali lépés. A kiigazítás maga sem bal- sem jobboldali: egyszerűen kikerülhetetlen kényszer. Kényszer, mert elfogyott az ország pénzügyi mozgásteret (tegyük hozzá, éppen a korábbi időszak baloldalinak tartott költséges politikája miatt). Itt csak azt lehet mérlegelni, hogy mire és milyen arányban rakjuk a terhet. A megszorítások alatt védtük a nyugdíjasokat, a családokat, és terhet raktunk a dolgozókra, náluk is nagyobb a vállalkozásokra. Ha volt ezzel a megszorítással baj, akkor nem az, hogy nem volt eléggé baloldali, hanem az, hogy sokkal megértőbb volt a nem dolgozókkal, mint azokkal, akik dolgoztak. Ez pedig nagyon is a hagyományos és általam fent is kritizált baloldali mentalitásra hasonlít, ha úgy tetszik nem az a baj a kiigazítással, hogy nem baloldali volt, hanem az, hogy túlságosan is baloldali volt. Remélem nem értik félre, nem azt mondom ugyanis, hogy a kiigazítás baloldali politika? Nincs az a kiigazítás, amit szeretnek az emberek. A kiigazítást mindenki a pokolba kívánja. Nem azzal van baj, hogy az nem baloldali, hanem a magával a kiigazítással, mert az mindenképpen elvesz, és azt nehéz elfogadni.

De politikustól abszurd az hallgatni, hogy a kiigazítással kapcsolatban a baloldali gyökerekhez való visszatérésről beszélnek. A baloldali gyökerek nem túlköltségezésről szólnak, nem segélyekre kívánják építeni a családok biztonságát, a nemzet felemelkedését. A baloldalinak felelős költségvetési politikát kell folytatni, a teljesítményt kell a középpontba állítani, és fognia kell az erőfeszítések ellenére és peremre szorulókat kezét. Ezt a politikát folytattuk 2006 után, bármilyen nehéz is volt ez a politika.

III. Megújítani? De hogyan?

20. Hallom, azt mondják, hogy értékelnünk kell a magunk mögött hagyott húsz, nyolc és négy évet. Ez igaz, sőt felelős kijelentés. De tegyünk hozzá még valamit: értékelni kell az utolsó egy évet is.

Egy évvel ezelőtt egyre világosabb lett, hogy a 2008 őszen kezdett, amúgy sikeres válságkezelés olyan további intézkedéseket kíván, melyek elfogadtatásához nekem már nem lesz többségem a frakcióban és a parlamentben. Vagy nekem kell menni, vagy a válságkezelés bukik meg. Az akkor már lassan egy éve tartó belső kötélhúzás is jelezte, a párt vezetése ugyancsak a távozásomat szeretné. E két ok miatt együttesen távoztam először a kormány, majd a párt éléről. Az új kormány, Bajnai Gordon kormánya válságkezelésből jelesre

vizsgázott, kiváló munkát végzett. A pártnak bonyolultabb éve volt, ami a válságkezelés parlamenti támogatása mellett már a választási kampány jegyében telt.

A választási kampány értékelése nehéz feladat. Mondhatnánk, hogy veszítettünk, tehát rossz volt a kampány. De ez így igazságtalan lenne. Hiszen a kampány kezdetekor tízből kilenc választó azt gondolta, hogy veszíteni fogunk, a többség kormányváltást akart. A kampánynak ugyanakkor voltak vállalható stratégiai célkitűzései. A legfontosabb az volt, hogy elkerüljük a Fidesz kétharmados győzelmét. Ezt egészítette ki két további rész cél: tucatszámú egyéni győzelem és a meghatározó ellenzéki pozíció megtartása. Tegyük fel a kérdést! Helyes volt a stratégiai cél? Szerintem igen. Ez a cél arányos volt az MSZP erőforrásaival, a társadalmi, politikai helyzettel. Ennél több irreális lett volna, kevesebb pedig önfeladás. Na és sikerült a kampány stratégiai célját teljesíteni? Nem.

Olvasom, hogy van, aki szerint ugyan azt mondták a kampányban, hogy a kétharmad megakadályozása a cél, de ezt nem gondolták komolyan, ez csak amolyan kommunikációs fogás volt. Éppen úgy, mint amikor azt mondták, hogy az MSZP végül meglepetést fog okozni. Ha ez tényleg csak kommunikációs fogás volt, akkor az baj, nagy baj. A kampány nem kommunikáció, hanem a politika egyfajta sűrítménye. Ezért kell róla most beszélni.

A mi kampányunkkal nem technikai, hanem politikai problémák voltak. A kampány menedzserei tették a dolgukat, de egy valamit nem tehettek: nem hozhattak politikai döntéseket, mert ez a politikusok dolga. Ők viszont szemmel láthatóan nem tudták eldönteni, hogy mit vállalnak a múltból, és mit képviselnek a jövő lehetőségei közül. A tétovaságot és a politikai bizonytalanságot akarta eltakarni, hogy minden jelölt saját üzenetekkel kísérletezzék. De mi volt az MSZP-nek, mint egésznek, mint a baloldal vezető pártjának a mondanivalója? Azt, hogy állítsuk meg a Jobbikot, máskor meg, hogy inkább a Fideszt. Ennyi. De mit gondolunk a saját nyolc évünkéről, mire vagyunk büszkéek, mit gondolunk, Magyarországról, az emberekről, az ő gondolataikról, álmaikról? Hiszen mégis csak erről kell szólnia a kampánynak. Mi olyan ügyekkel kampányoltunk, mint például, legyen magasabb a szakmunkás tanulók ösztöndíja. De mindenki tudta, hogy nem győzünk. Akkor meg kit érdekel az ösztöndíj? Ehelyett nem az a kérdés, hogy milyen világban hiszünk? Hogy mi fontos nekünk, hogy kik is vagyunk valójában?

A vesztes pozíciójából induló kampány nem szakpolitikákról (a politika fellengzős nyelvén angolul: policy), hanem nagypolitikáról (politics), identitásról kell hogy szóljon. A várható vesztes nem intézkedést, hanem azonosulást ígér, képviselést és védelmet a számára fontos értékeknek, világlátásnak. Ehhez persze el kell döntenie, hogy miben hiszünk. Ebben maradt adós a kampány, erre nem tudtak, mertek válaszolni vezető politikusaink.

Ha tudjuk, hogy veszíteni fogunk, akkor nem a miniszterelnök-jelölt személye van a központban. Nem azért mert személyében nem alkalmas, hanem mert ez nem fontos, hiszen nem lesz miniszterelnök. Ha tudod, hogy veszíteni fogsz, és mi tudtuk, akkor a neked fontos ügyek erős védőjének mutatod be pártodat, akkor csapattal és nem személylél kampányolsz. Belátom ez nem könnyű. Különösen, ha a vezetés legtöbb tagja egyetlen olyan mondatot nem mondott a kampányban, ami megragadt volna emlékezetünkben.

Az MSZP (politikai értelemben!) egyetlen egyszer sem ütötte meg a Fideszt a kampányban. Miniszterelnök-jelöltünk nemzeti megegyezésről beszélt. Miről, hogyan, kivel kellene megegyezni? Azokkal, akik csendben túrték, amikor a Dunába akartak lökni bennünket? Akik nem álltak szóba Bajnaival sem? Akik megsemmisíteni szeretnék a politikai liberalizmust és a szociáldemokráciát?

Valóban, meg kellene egyezni. A belpolitikai háborúskodás roncsolja az országot. Nem zárom ki, hogy egyszer akár a Fidesz mai elnökével is ki lehet egyezni, de ez ma inkább álom, mint realitás. Alakulhat úgy, hogy a most hivatalba lépő miniszterelnök tényleg a nemzet miniszterelnöke lesz, partnerként tekint riválisaira, elfogadja, hogy a demokrácia lényege, éltető ereje a vita, a sokszínűség, a korlátozott és ellenőrzött hatalom. Bár így lenne! De ma ennek nem adja semmi jelét, sőt ezzel ellentétesen viselkedik. A jobboldal vezére ma önmagát szereti, ellenfeleit pedig megveti. Aki ma megegyezni akar vele, az nem érti, hogy a mai jobboldali vezetés a megegyezés szándékát a behódolás gesztusaként értékeli.

Az MSZP kampány hibás alapvetésből indult ki, és saját céljaihoz képest is elbukott. Ez nem a helyzetből, hanem a helyzet téves értékeléséből fakadt. A Fidesz győzött, de mi vertük meg magunkat, mert gyáván, ostobán politizáltunk.

21. A Magyar Szocialista Párt vezetői és szimpatizánsai ma helyesen arról beszélnek, hogy meg kell újítani a baloldalt és a pártot. Ez elég triviális állítás. A kérdés nem az, hogy kell-e változtatni, hanem az, hogy mit, hogyan és kivel.

Az előző fejezetekben politikánk tartalmi kérdéseiről írtam. Arról, hogy szerintem hogyan kellene gondolkodni, mit kellene képviselni pár fontos ügyben a baloldalon. A következőkben a pártról magáról fogok szólni. Kritikusan fogok beszélni önmagunkról. Nem azért, mert nincsenek elismerésre méltó elemek, történések is, hanem mert azt gondolom, hogy most kell szembenézni hibáinkkal, tévedéseinkkel, rossz beidegződéseinkkel és megpróbálni átalakítani a pártot. 2006 után egyszer már tettem egy óvatos kísérletet a párt modernizálására. Formálni kívántam politikai karakterét és működését egyaránt. Elővettem kényes ügyeket, 1956-ot, Nagy Imrét, Bethlent, kezdeményeztem alapszabály módosítást is. Egyik ügyben sem voltam túlságosan sikeres.

Olyanok vagyunk, mintha sok párt élne bennünk, és nem tudnánk eldönteni, hogy melyik énünket szeretjük a legjobban. Ha belátható időn belül nem teszünk rendet magunk között, akkor az egyetlen pártban lévő sok kisebb párt lassan legyőzi az egészet. Ne vagyunk valami jó bőrben, ma már ma nem rendelkezünk elegendő belső tartalékkal ahhoz sem, hogy a magunk erejéből erősödjünk meg.

Az MSZP ma politikai értelemben dezorientált, szervezete meggyengült, vezetési, irányítási viszonyai korszerűtlenek. Tagságunk fogyóban, a tagok fele-harmada egzisztenciálisan a politikából él. Legtöbbünk beszédmódja ódivatú, tagságunk és értelmiségünk javarészt az ötven feletti korosztályokat képviseli, nem vagy alig érti, használja a digitális, internetes világ önkifejezési, közösségszervezési lehetőségeit. Nyilvánosságunk beszűkült, időnként poros és unalmas. A baloldalhoz kötődő üzletemberek jó része nem hozzátenni, hanem kivenni szeretne a közös lehetőségekből, nem a közös építésén, hanem arra hivatkozva egyéni lehetőségeik bővítésén jár az esze, nem adni, hanem kérni szeretne. A párt finanszírozása éppen úgy elfogadhatatlan alkukkal, kompromisszumokkal, rosszabb esetben szégyellni és rejtegetni való titkokkal terhelt, mint ellenfeleinké. Nem csak, hogy nem vagyunk jobbak a Deákné vásznánál, de még ügyetlenebbnek és ostobábbnak is látszunk, rosszabb esetben azok is vagyunk. A hatalomban töltött nyolc év vezetőik egy részét korrumpálta.

Ráncfelvarrással itt semmire nem megyünk.

22. Az MSZP-t ma alig lehet irányítani. A párt nem hatékonyan szervezet, hanem többségében önzetlenül bár egyre kevésbé lelkes, na meg jó néhány önérdelvezérelt hivatásos grundfocista halmaza. A modern pártküzdelem széles mozgalmi háttérre épül, belső világában azonban fegyelmezett. Demokratikusan dönt, de fegyelmezetten végrehajt. Mi nem ilyenek vagyunk. Az MSZP vezetése, mint fecsegő öregasszonyok gyülekezete pletykálgodik, tagjai nagy része kölcsönös szívességi alapon újságíróknak híreket továbbít. Nem a párt fórumain folytatják tisztességes vitáikat, hanem kívülről, a sajtón keresztül kívánnak győzni. Nem egyszer rombolnak, hogy győzhessenek. Egyikük-másikuk szemben mosolyog, hátulról meg fűrészel. Nem csak az országos vezetés ilyen. Sok helyen ilyen a párt kultúrája vidéken is. Amíg sikeres vagy, addig bólogatnak, ha jönnek a nehézségek, akkor a bólogatás látszólag megmarad, de lassan fojtogató hálót szőnek. Páran mesterei lettek a cselszövésnek.

Csak ilyenek lennénk? Ugyan, dehogy. Rengeteg jó minőségű emberrel találkozom az MSZP-ben. Fegyelmezettekkel, okosakkal, tisztességesekkel. De ma nem elsősorban ők alakítják a párt belső viszonyait, legfőképp pedig nem ők formálják külső képét. Ahogy egy kosár almát is tönkre tud tenni pár férges gyümölcs, úgy teszi tönkre párok jellemtelensége, önzése, korrupciója a magyar baloldalt.

A párt nem egyszerűen szövetség, a párt hierarchikus szervezet is. Az MSZP elnöksége ma alig irányít, inkább csak koordinál. Ez nincs így rendben. Ha jobbak akarunk lenni, akkor meg kell teremteni a vezetés hatékony

irányítási és ellenőrzési jogosítványait. Nem az a pártdemokrácia, hogy mindenki azt tesz, amit akar. A demokrácia az, hogy minden vélemény szabadon és garanciákkal védetten megküzdehet azért, hogy többségbe kerüljön, utána viszont nem demokrácia van, hanem fejelem.

Az elmúlt években jó néhány ügyeskedő is feltűnt az MSZP-ben. Nem tudjuk, mit gondolnak a világról, alig ismerjük politikai meggyőződésüket, annál jobban ambícióikat. A párt szereti a fiatalokat. Sokan azt hiszik, hogy az a megújulás, ha ifjoncokat teszünk vezető pozícióba. Mintha az életkor politikai értékválasztást, vagy tehetséget jelentene. Egy párt nem akkor fiatalos, modern, ha harmincasok vezetik, hanem ha eszményei, nyelve, eszközei modernnek. A fiatalok sokfélék. Vannak köztük tehetségesek, okosak, reményt keltők. Mások ódivatúak, tehetségtelenek, korruptak. Nem az életkor számít, hanem az emberi, politikai tisztesség és tehetség. Vannak hatvanasok, akik utcahosszal vernek harmincasokat és fordítva. Abba kéne hagyni a fiatalítás mániát, mert ez így félrevisz. Akarjuk megtudni, hogy ki, mit gondol, és milyen tehetséges. Ez alapján döntsünk, függetlenül attól, hogy ki hány éves.

23. A vezetés egyik legfontosabb funkciója, hogy dönt arról: mi a fontos, és mi kevésbé. Ha döntesz, akkor képesnek kell lenned, hogy a neked fontos ügyekhez erőforrásokat rendelj: figyelmet, embert, pénzt. Ha egy párt erőforrásainak bármekkora része az átláthatatlan világból származik, akkor a vezetés hatékonysága attól is függ, hogy képes-e kontrollálni ezeket az ellenőrizhetetlen forrásokat.

A Fideszben nincs konfliktus. A külső szemlélők szerint a párt elnöke és az erőforrások felügyelője, mint ikerpár együtt mozognak. Aki nincs velük, az ellenük van - gondolhatják. A politikai akaratot érvényesítő erő, azaz a források feletti kontroll az elnök kezében van.

Az MSZP-ben nem ez a helyzet. Az elnök elnököl, de könnyen megeshet, hogy az informális pénztárnok dönt: erre van pénz, erre nincs. A párt belső viszonyait jól ismerőknek időnként az a benyomása, mintha a pártban nem az elnöknek, hanem az informális pénztárnoknak, és pár kisebb „kassza” tulajdonosának lenne legnagyobb a befolyása. Egy ki nem mondott, de csaknem mindenki által ismert két évtizedes rossz kompromisszum fogságában élünk. Én sem tudtam feltörni e csapdát.

A pártok belső világában – igen, itt már tudatosan többes számot használok – a gondolatnál, a tehetségnél nagyobb erő lehet a pártot működtető pénz. Máshol is így van? Ahogy látom, igen. A két nagy párt összehorolását ostorozó, magát egyetlenként tisztességesnek tekintő párt is így működik? Hogyan másképp tudna? Tudjuk, hogy miből futotta aktivisták órabérére a legtisztábbnak hitt politikai erőnek? Fogalmunk sincs. De tegyük hozzá: mások bűnei és botlásai nem jelentenek mentségek önmagunk tévelygésére. Legfeljebb megmagyaráznak valamit a helyzetből.

Természetesen gyűlöltem ezt a helyzetet. Éppen ezért 2006-ban, győzelmünket követő hetekben benyújtottuk az új párt- és kampányfinanszírozási törvényt. Az ellenzék ellenállt. 2008-ban a pártközi szakértői tárgyalások végre megoldást ígértek. A szakértők aláírták a törvénytervezetet, úgy tűnt, hogy heteken belül új pártfinanszírozási törvényünk lesz, amely megakadályozza, hogy tisztázatlan eredetű pénzek folyjanak be a politikába. A siker végül elmaradt, mert a legnagyobb ellenzéki párt elállt a megegyezéstől. A parlamenti pletykák szerint az elnök személyesen tiltotta le a törvény támogatását. Ha így van, azt nem tudom másként értékelni, mint hogy a Fidesz elnökének érdekében áll fenntartani azt a mai nem látható, nem ellenőrizhető viszonyt, ami ikerként köti össze a párt korábban megnevezett, manapság a nyilvánosság előtt rejtegetett pénztárnokával, hiszen így tudja a legkönnyebben kontrollálni pártját, megakadályozni hatalma elvesztését. Nála a kassza kulcsa, nem érdeke, hogy belelássanak lapjaiba, vagy bárki átvegye az osztó, esetleg a kártyajátékokban (is) ismert bankár szerepét.

Visszatérve saját portánkhöz, biztos vagyok benne, hogy aki meg akarja újítani a pártot, annak szakítania kell a pártfinanszírozás mai módjával. Ha lesz új törvény, akkor könnyebb lesz, de ha nem lesz, akkor is meg kell tenni. Minden szinten. Városokban, megyékben, az országos vezetésben. Hogy szürke pénzek nélkül nem lehet fenntartani a pártot? Nem hiszem. Legfeljebb másként kell működtetni. Nem mások pénzével, hanem magunk tehetségével, önkéntes hozzájárulásával, személyes részvételével. Naiv vagyok? Lehet, de a tisztességnek nagyobb az ereje, mint a pénznek. Azt hiszem...

24. Abban általában egyetértés van közöttünk, hogy a mostani vereség nem egyszerűen az MSZP, hanem az egész baloldali közélet kudarca is. Ez utóbbiba a párton kívül beleértjük a nyilvánosság, kultúra, a tudomány, az üzleti és civil élet baloldalhoz kötődő szegmenseit is. Nekem nem dolgom hosszú elemző értékelést, kritikát adni a baloldal egészéről. Amikor most egyetlen pontban mégis írok pár megjegyzést, azt azzal az igénnyel teszem, hogy a párton kívül is elkezdődjék valamifajta szembenézés. Mert ugye az ebben az esetben sem lehet igaz, hogy a baloldalon mindenki jól tette a dolgát, csak azok a fránya pártpolitikusok, azok rontották el. A fő felelősség persze így is a miénk.

Amikor az alábbiakban véleményformáló értelmiségekről beszélek, akkor a lehető legtágabban használok ezt a kifejezést. Iskolai végzettségtől és foglalkozástól függetlenül beleérték mindenkit, akik olyan közéleti helyzetben vannak, hogy szavaik, tetteik a baloldal szélesebb köreibe is kisugároznak.

Soha nem gondoltam, hogy a párt csak a tömeg, a számosság. Ha a párt elveszti értelmiségét, akkor elveszik a párt is. A baloldal értelmiségének jelentős része a kádári szocializmus reformtörekvéseiben nyert önálló identitást, ébredt saját intellektuális erejére. Újságírók, elemzők, kutatók sokasága értette meg, hogy az értelmiségi lét szubsztanciája az intellektuális függetlenség, a kritikai szellem. Szabad, demokratikus világról álmodtak. Piaccgazdaságról, nyugatos polgári világról, a gondolatok és törekvések megtermékenyítő vitájáról. Tehetségesek voltak és bátrak. Küzdöttek Kádárral, Antallal, a középszerrel, a hagyományos nemzeti gondolattal. Megvetették a provincializmust, a nacionalizmust, küzdöttek a kifizetésért, az új undokkal. Jó volt velük lenni, középük tartózni. Társaságuk a nyugatos polgári Magyarország szellemét hordozta.

Ma viszont sajnálattal és csalódva mondom, hogy a baloldali értelmiség egy része épp úgy elfáradt, mint mi, a párt és politikusai. Vannak, akik korábbi választóink egy részéhez hasonlóan előbb elhagytak bennünket, később meg a Fidesz támogatóivá szegődtek. Persze vannak hűségesek is, hála Istennek még elég sokan. Nélkülük itt sem tartanánk. Az is igaz persze, hogy a hozzánk hűséges értelmiségiek egy része is azt akarja bizonyítani időnként, hogy ő nagyon független, ezért egyet oda csap, egyet meg ide, mert így középen áll – gondolják.

A mi oldalunk szeret fanyalogni, a kritikában érzi igazán elemében magát. A tipikus balliberális értelmiségi a jobboldal politikáját megveti, viszont a miénket sem szereti. És persze a politikusainkat sem. Oda üt, erre cinikus. Ellenük küzd, de a bennünket sem támogat, nem véd. Legalább is nem nyilvánosan, mert az esetleg ciki. „Győzzünk, igazán segíték, szurkolok” – mondja, „de ha lehet, zárt klubban találkozunk, nehogy megtudják, hogy veletek vagyunk, mert ha a Fidesz győz, akkor bajban leszünk” - teszi hozzá.

Kevesen maradtunk, akik nyilvánosan is kiállnak a baloldal mellett. Nekik nagyon köszönöm, sokszor meríték erőt belőlük. Nem is tudják, mennyire fontosak, az erejük tart fenn bennünket. Értelmiségieké, tisztviselőké, munkásoké, nyugdíjasoké. Fiatal kevés van közöttünk. Pedig nekünk van igazunk. Kár, hogy mi gyengébbek vagyunk, mint saját igazságunk.

25. Az eddigiek alapján szerintem öt dolgot kell most tenni.

Először: egyértelművé kell tenni az MSZP ma zavarosnak látszó politikai profilját. Ez egyebek mellett azoknak a kérdéseknek a megvitatását és rendezését igényli, amelyekről az első két fejezetben szóltam. **Arra kell tehát válaszolni, hogy Magyarország nagy politikai dilemmáiban mi mit képviselünk, hol állunk, kik vagyunk.**

Másodszor: mivel párt a mi vezetésünk alatt történelmi vereséget ért el, **nekünk, az elmúlt nyolc év vezetőinek most mennünk kell.**

Harmadszor: Az alapszabály jelentős átalakításával hatékonyan vezethető, irányítható párttá kell tenni az MSZP-t, a döntéshozatal demokratizmusát megőrizve **meg kell teremteni a fegyelmezett végrehajtás feltételeit.**

Negyedszer: El kell vágni az MSZP-t a mai pártfinanszírozás roncsoló gyakorlatától.

Ötödször: Miután a baloldal belső tartalékai valóban fogytán vannak, most nincs más lehetősége, mint hogy kívülről építkezzen, **megmaradt erejének nagyobbik részét arra fordítsa, hogy segíti újrászervezni a baloldal társadalmi hátterét.**

26. A vezetés felajánlotta lemondását. Mi tagadás, lehettek volna bátrabbak is. A párt elbukott, a vezetésnek mennie kell. Már csak azért is, mert a mai vezetés tagjainak többsége végigasszisztálta az elmúlt tizenöt-húsz évet, a maradék pedig az utolsó nyolcat, vagy négyet. Ez nem jelent végleges távozást, politikai száműzetést. Miután végigbeszéljük az elmúlt éveket, és döntünk a jövőről, mindenki elindulhat, hogy újra bizalmat kérjen. A lemondás felelősségvállaló gesztusa a fontos, utána majd a tagság dönthet mindenkiről. Rólam is, a többiekéről is. Semmi nem jár, semmi nem a jussunk, mindent választóinktól kapunk párton belül és kívül is. Ők döntenek, nekik kell döntenünk rólunk.

Ma nincs az MSZP-ben olyan ugrásra kész „cseresor”, amely az elmúlt évek politikai vitáiban önmagát megmutatva, megedződve, készen állna, hogy átvegye a párt vezetését. Ha lennének olyan, eddig háttérbe, kisebbségbe szorított nagy reménységek, akik most a vereség után a régi vezetők helyére lépve szimbolizálhatnák a megújulást, akkor könnyű helyzetben lennénk. De nincsenek ilyen politikusaink. Abból pedig sok jó dolog nem fog kisülni, ha ugyanazt a pakli kártyát kicsit kevergetjük még, és újra osztjuk a lapokat. Az MSZP sokak által kívánt megújításának feltétele, hogy a következő pár évben új emberek sokasága érkezzen a baloldalra és a pártba, hogy elindulhasson egy új politikai garnitúra felemelkedése és vezetővé válása.

De valamit még hozzá szeretnék tenni. A párt vezetőit az eddigiekben bonyolult belső alkuk alapján választotta meg a kongresszus. A különböző csoportok hatalmi egyensúlykeresése a legtöbbször felülírta a tartalmi politikai szempontokat. Láttam, milyen elnökség jön ki az ilyen mechanizmusból. Sajnos inkább középszerű, mint nagyszerű. Nem is feltétlenül az emberek, hanem a rendszert életető hatalmi mechanizmusok miatt. Az elnökség politikai testület. Választani tehát politikai alapon kellene. Az alapján, hogy ki, mit képvisel, és milyen képességei vannak. Ez csak demokratikus nyílt vitában, jóhiszemű, teljesítményközpontú működés mellett derül ki. Arra bátorítanék mindenkit, hogy nyilvánosan és átfogóan fogalmazza meg álláspontját múlttól és jövőről, tegye lehetővé, hogy ne csak azt tudjuk meg, hogy ki mi akar lenni, hanem azt is, hogy miért.

27. Az MSZP átláthatóbb, teljesítményközpontú, nyitott befogadó, mégis hatékonyan irányítható működése valószínűleg új szabályokat is kíván. Ezeket meg kell alkotni. De nem ez a lényeg. Hanem az, hogy van-e akarat, képesség mást és másként tenni, mint ahogy eddig tettük. A perdöntő, hogy értjük-e a politikai küzdelem lényegét, hogy akarunk-e küzdeni, hogy készen állunk-e arra, hogy ne a háttérben folyó egyezkedések alakítsák a párt belső és külső viszonyait? Elfogadjuk-e a vezetést, van-e fegyelmünk a végrehajtásban, merjük-e, akarjuk-e mérni a teljesítményt? Ilyen és ehhez hasonló kérdéseket kellene megválaszolnunk, a többségére igent mondani. Ha ez megtörténik, akkor van remény arra, hogy működésében ez egy új párt lesz.

28. Hadd folytassam a mutyivilág ügyeivel. Azt hiszem, hogy nincs ember Magyarországon, aki nem tudná, hogy a politika több pénzből él, mint amennyi a pártok könyveiben szerepel. A párt emberek kisebb-nagyobb szívességeket kérnek üzletemberektől, hogy legyen pénzük termet bérelni, szórólapot nyomtatni, majálist szervezni. A kampányokban elfolyó pénz többszöröse a törvényben megengedettnek és a hivatalosan bevallottaknak. Mára ez közhely. Annyira nyilvánvaló és „természetes”, mint ahogy mindenki tudja, hogy ha nem kérsz számlát a mestertől, a helyi kereskedőtől, akkor olcsóbban építkelhetsz, vásárolhatsz. A pártok gazdálkodása belesimult a hétköznapi kis magyar abszurdjába: a hivatalos Magyarország mögött megbúvó hétköznapi világa milliányi bűnös, önfelmentő kompromisszummal, apró, de rendszergyilkos korrupcióval terhelt. A pártok persze nem takarózhatnak azzal, hogy az egész ország pongyola, hiszen ők nem egyszerűen követői a társadalmi kultúrának, hanem alakítói, példa teremtői.

Az MSZP-t tönkretelheti a korrupció terhe. Hogy akik belülről ismerik a pártok világát, azok tudják, hogy minden párt korrupt egy kicsit? Ez igaz, sőt talán az is, hogy e tekintetben az MSZP se nem jobb, sem nem rosszabb riválisainál.

Miért nem derül ki mégsem annyi terhelő ügy a többiekéről? Ennek valószínűleg több oka is van. Jobb(?) esetben csak arról van szó, hogy a mi politikusaink, háttérembereink, médiánk tehetségtelebber az ellenfelek piszkos ügyeinek feltárásában és napirenden tartásában, ügyetlenek és/vagy gyávák. A rosszabb variáció szerint, akik

feltárhatnák ezeket az ügyeket, maguk is sárosak, sőt nem ritkán a háttérben összeérnek a pártok pénzügyi manőverei, kéz kezet mos.

Legfőbb ellenfelünk, a Fidesz az elmúlt években ellenzéki pozícióból is hatalmas birodalmat épített ki. Háttérintézetei, újságjai, televíziói vannak. Legutóbb közvetlenül hozzá kötődő emberek szerezték meg az RTL Klub harmadát. Honnan van rá pénzük? Megkérdeztük, megkérdezzük? Vagy nem tesszük, mert félünk, hogy visszakérdeznék?

Az ellenzéki MSZP nem lehet a kormány kemény kritikusa, morális, politikai ellenfele, ha maga is amorális, ha zsarolható, ha fenyegethető. Nem az a kérdés, hogy fent tudjuk-e tartani a pártirodáinkat, hanem az, hogy vissza tudjuk-e szerezni a becsületünket. Hogy a hivatalosan kapott költségvetési támogatásból alig lehet megélni? Az lehet, a nem hivatalos pénzek világa viszont tönkretesz bennünket. Lehet választani: tisztességes, de szerény élet, és ebből talán újra épített hitelesség és erő, vagy tisztességtelen manőverezés a túlélésért, mely lassan a semmi ürességébe fordul.

29. Ötödik tennivalóként azt említettem, hogy miután a baloldal belső tartalékai fogytán vannak, most nincs más lehetőségünk, mint kívülről építkezni, megmaradt erőnk nagyobbik részét a baloldal társadalmi háttérének újraszervezésére fordítani. Mert erős párt csak erős társadalmi háttérrel létezhet. Nyitott közéleti, kulturális, életmód köröket, klubokat kell támogatni, nem elsősorban pénzzel, hiszen az nincs illetve nem lesz, hanem személyes aktivitással, figyelemmel, részvétellel. A szabadság, a demokrácia kis köreit kell életre galvanizálni, amelyből majd erős párt is épül valamikor. Aki most segíteni akar a baloldalnak, az nem elnök, képviselő, titkár, külső bizottsági tag, hanem saját, helyi közösségét szervező, alakító tevékeny lokálpatrióta akar lenni, aki beszélgetésre, tanfolyamra, kirándulásra, karitatív szolgálatra hív, vitatkozik az interneten, blogol, chatel, honlapot ír, szerkeszt, moderál. Ebben nem kell várni senkire, ehhez nincs szükség felső segítségre, ehhez egy dolog kell: tenni akarás és némi ötletesség.

IV. Ellenzékben

30. A Fidesznek kétharmada van a Parlamentben, nekünk meg annyi képviselőnk sincs, hogy vizsgáló bizottság felállítását vagy önálló törvénykezdeményezés napirendre vételét tudjuk kezdeményezni. Ez bizony cudar helyzet.

Milyen ellenzék legyünk? Szakmapolitikára koncentráló, együttműködésre mindig kész nyugodt, csendes fajta, esetleg háttérben egyezkedő, mi több, védelmet kérő, alkukba bocsátkozó peyerista? Vagy épp ellenkezőleg: harcos kritikus, akciózó, utcai mozgalmár fajta? A válasz több dologtól függ. Milyen a valóságos habitusunk, milyen kapacitásaink vannak, milyen alkuk születtek meg már eddig is a háttérben? Csak látszólag szabad a döntés. Mondanék pár kapaszkodót.

Először: A Szocialista Párt legsúlyosabb terheinek egyike, hogy kultúrájában ott maradt az egypártrendszer alkalmatlansága a nyílt politikai küzdelemre, az egyenes beszédre, a bátor személyes kiállásra. Ehelyett inkább kijár, ügyet intéz, alkudozik, kavar a háttérben, víziók helyett szeret szakpolitikai kérdésekkel bibelődni. Ebből harcos ellenzékiesség nehezen jön ki. A párt most megalakuló frakciójából ugyanakkor tragikusan hiányzik egy sor remek szakpolitikus. Pártpolitikusból, elnökségi tagból, helyi vezetőből ezzel szemben elég sok van. Na, akkor most melyik ujjunkat harapjuk?

Másodszor: A parlamenti mozgásterünk elég kicsi. Bár az lenne a normális, ha a Kormány értené, hogy ebben a helyzetben bővíteni kell az ellenzék jogosítványait (miként Horn Gyula kormánya tette 1994-ben), sok jóra mégsem számítok. Ilyenkor felértékelődik a parlamenti kívüli politizálás. Igen ám, de a baloldal civil háttere kiábrándítóan gyenge, utcai mobilizálhatósága most nem részletezett sok ok miatt elég alacsony. Ez bizony így kemény dió lesz.

Harmadszor: A kormány alkotmányos ellensúlyai meggyengülnek. A Fidesz választ köztársasági elnököt (gyanítom, nagy a fogékonyság, hogy önálló karakter nélküli, fegyelmezett pártkatonát nevezzenek meg, aki reggelente még azt is megkérdezi a miniszterelnöktől, hogy milyen nyakkendőt kössön), legfőbb ügyészt (és

ezzel végképp állandósul az ügyészség egy részének vérlázító elfogultsága). A Fidesz akarata dönti el, hogy ki lesz a számvevőszéki elnök (aki majd megértő lesz a kormány esetleg szabálykerülő, szabálysértő költségvetési tervezése és gazdálkodása iránt), illetve közrádió, köztvév és MTI vezetője (akik rendes pártmédiát csinálnak majd intézményeikből). Ezzel egyébként nem értünk a sor végére. Ilyenkor nincs más választás, mint összefogni a többi ellenzéki párttal és a civil világgal. De a Jobbikkal nem szabad, nem lehet együttműködni az LMP egyelőre meg az MSZP-vel szemben építi saját önálló arcukat. A civilek, a pártpolitikától távolállók jelentős része számára ez a másik két ellenzéki párt – teljesen különböző okok miatt – ráadásul ma könnyebben választható, mint mi.

Ezek nem könnyű kérdések. Azt sem állítom, hogy nekem mindegyikre van válaszom, sajnos ma még nincs. De éppen ezért nem nézem jó szemmel, hogy az egyébként saját lemondásáról beszélő elnökségnek az a legfontosabb, hogy ki lesz az ilyen-olyan elnök, vezető, vagy ki tudja, micsoda. Amíg ugyanis nem világos, hogy mi lesz az ellenzéki politizálás stratégiája, karaktere, addig hogyan lehet arról beszélni, hogy a nem ismert tartalmú, stílusú politikát ki fogja vezetőként képviselni.

31. Vannak dolgok, amelyekben határozottabb, letisztultabb véleményem van. Nem nagyon van kétségem abban, hogy továbbra is a nyugatos polgári Magyarország eszményét kell képviselnünk. Semmi populizmus, semmi radikalizmus. Nyugodt, mérsékelt szociáldemokrata politikát kell vinni. Kiállni a szabadságért, a demokráciáért, a piacgazdaságért, képviselni a szolidaritás ügyét, hinni Magyarországon, a magyarságban, támogatni az európai integrációt.

Nem szabad például számháborút folytatni. Ha két százalék nyugdíjemelést akar adni a kormány, akkor nem kell kapásból ötöt mondani, főleg ha tudjuk: a kettő is több, mint amit a költségvetés elbír.

Ugyanakkor például, ha a kormány nem áll elő azonnali és radikális adócsökkentéssel, akkor teljes erővel támadni kell. Nincs más lehetőség, hiszen ez volt az egyetlen számon kérhető ígéretük. Tudjuk, hogy ez most nem reális, de a Fidesz elnöke ezerszer elismételte, hogy nem megszorításra, nem könyvelői magatartásra, hanem növekedéspárti politikára van szükség. Állítása szerint ennek legfontosabb eszköze az azonnali nagyarányú adócsökkentés. Hogy most erre nincs elég pénz? Hála Istennek a jövő miniszterelnök bölcs látnokként erre is látott megoldást. Véleménye szerint minél rosszabb helyzetben van a gazdaság, annál inkább adót kell csökkenteni, hiszen így felpörög az üzleti élet, végül pedig több pénz folyik be a költségvetésbe. A kevesebb járulékból aztán több nyugdíjat, például tizennegyedik havi járandóságot lehet fizetni, ahogy azt 2006-ban ígérte.

Mit jelent az azonnali adócsökkentés? Szerintem azt, hogy legkésőbb szeptember elsejétől csökkennek az adók. Ami meg a radikális, nagyarányú csökkentést illeti, van egy világos viszonyítási pontunk. Bajnai Gordon kormánya idén januárban nagyjából a nemzeti jövedelem egy százalékát kitevő személyi jövedelemadó csökkentett. A Fidesz szerint ez semmi, ez smafu. Hát rendben, ha ők így gondolják, akkor biztosan nem túlzás azt feltételezni, hogy a jelentős adócsökkentés legalább két százaléka a nemzeti jövedelemnek. Hajrá fiúk! Mindezt úgy, hogy miként ígértétek, nem növekedhet a hiány (hiszen az azt finanszírozó államadóságot gyerekeink fizetnék vissza), és nem lesz szociális megszorítás. Azt mondtátok, hogy az adócsökkentés forrása a bürokrácia csökkentése, a korrupció visszaszorítása, a távozásunk után olcsóbban finanszírozható államadóság lesz. Akkor most gyereünk! Nincs kifogás, hiszen Ti mondtátok, hogy csak az akaraton múlik. Akkor most akarjátok! Pláne, hogy megígértétek. Ha nem teljesítitek, akkor hazudtatok, becsaptátok a választókat!

Aztán például azt rebesgetik a fideszes főemberek, hogy megváltoztatják a családtámogatás rendszerét. Családi adózásról és adókedvezményről beszélnek, ami rendes dolognak, családbarát politikának tűnik. De mi a családi adózás és az adókedvezmény? Egyszerű dolog. Nem pénzt, azaz családi pótlékot kap a gyermekes család, hanem leírhatja az adója egy részét. De ki tud adókedvezményt igénybe venni? Az, akinek adó alá eső jövedelme van. Ez tényleg jól hangzik, hiszen a gyereknevelés felelősséggel jár, a munkavállalás meg a felelősségvállalás kifejeződése. De mi van a munkanélküliekkel? Mi lesz az adót nem fizető minimálbérekkel és az alacsony jövedelműekkel. Ők nem tudják érvényesíteni az adókedvezményt, hiszen alig fizetnek adót. Ők most rosszul fognak járni? Egyébként pedig mi van azzal az ígérettel, hogy az adóbevallást egy sörrel nagyságú papíron be lehet majd nyújtani? Van ilyen, de az biztosan nem családi adózás meg ilyen-olyan kedvezményt tartalmazó adórendszer, hanem egyszerű egykulcsos rendszer. Jövedelem szorozva az

adókulccsal egyenlő az adóval. Ezt is lehet csinálni, de ez nem az, amiről eddig beszéltek és ezzel meg végképp nem értenék egyet..

Ha a Fidesz hozzányúl a családi pótlék alapú családtámogatás lényegéhez, akkor teljes erővel fel kell lépni ellene. Az adókedvezményre épülő családtámogatás bünteti a szegényt, és jutalmazza a gazdagot. Tényleg ezt akarja a sokszázezer alacsony jövedelmű ember, azok, akik kevesebbet keresnek havi száz-százötvenezer forintnál? Ha megpróbálják, velünk találják magukat szembe, és mögöttünk fog sorakozni rengeteg csalódott és dühös magyar ember.

Aztán, hogy még egy példát mondjak: a Fidesz nem kért felhatalmazást alkotmánymódosításra. Nem kérte választóit, hogy támogassák az alkotmány átírását. Ha megteszi, akkor becsapott bennünket. Hazudott, megtévesztett. Habermas mondja, hogy az „egyetlen patriotizmus, mely nem idegenít el bennünket a Nyugattól, az alkotmány patriotizmusa”. Hát tartsuk magunkat ehhez drága barátaim! El a kezekkel az alkotmánytól!

Ha a Fidesz úgy változtatja meg például a kétharmados többséget igénylő választási törvényt, hogy az arányosság helyett a többségi elvet érvényesíti, akkor mi az ellenfelei leszünk, és megszervezzük az ország ellenállni kész többségét. Aki nem a színes, tagolt parlamenti demokráciában, hanem a többség egyszerű hatalmában hisz, az a demokraták ellenfele. Lehet itt a brit választási rendszerre hivatkozni, amely valóban a „többség mindent visz” elve szerint működik, de akkor tessék hozzátenni azt is, hogy arrafelé ugyan egyszerű többséggel is meg lehet változtatni az alkotmányt, de a mindenkori kormány tudja, hogy erre nem hatalmazták fel, ezért nem is tesz ilyesmit, sem a konzervatív, sem a munkáspárti oldal.

De van, amit nem javasolnék. Nem értenék egyet azzal, ha a politikai küzdelem hevében valamifajta revánsvágy venne erőt rajtunk. Nem törleszteni kell, mert nincs mit törleszteni. Sérelmeinket nem csökkenti, ha most mi követjük el mind azt, amit ellenünk, és az ország ellen tettek. Nem lehet gyengíteni az alkotmányos intézményeket, nem szabad a politikát személyes háborúskodásnak, leszámolásnak tekinteni. Normálisnak kell maradni.

32. A baloldal, a nemzeti progresszió ügye természetesen túléli mai válságát. Ebben semmi kétségem nincs. A kérdés csupán az, hogy ennek bázisa a mai MSZP, vagy valami más lesz. Ezek a hónapok nem másról, mint a jövő esélyéről, vagy annak elvesztéséről szólnak.

Én adnék még egy esélyt az MSZP-nek.

Magyarországért, a Köztársaságért, a jövőnkért!

Gyurcsány Ferenc